

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 48 (2324) Год XLV

Беласток 26 лістапада 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Меншасці і электронныя СМИ

Віталь ЛУБА

Пытанне прысутнасці нацыянальных і этнічных меншасцей у электронных сродках масавай інфармацыі было тэмай міжнароднай канферэнцыі, якая ў днях 16-17 лістапада г.г. адбылася ў Беластоку. Сарганізавалі яе Польскае тэлебачанне і Краёвая рада радыёвяшчання і тэлебачання, пад патранатам презідэнта РП. Паколькі адной з мэт канферэнцыі было азнямленне з умовамі рэалізацыі перадач для нацыянальных меншасцей у краінах Цэнтральнай і Усходній Еўропы, удзельнічалі ў ёй прадстаўнікі Латвіі, Літвы, Польшчы, Украіны і Эстоніі (беларуская дэлегацыя не даехала).

На працягу апошніх дзесяці гадоў адбываўся цывілізацыйны скок. Калі да 1989 года меншасці карысталіся строга рэгламентаваным радыёэфірным часам, то з 1992 года сталі яны прэзентавацца і на экранах тэлевізараў. Роля тэлевізійных перадач узрастает. Як сказаў намеснік старшыні сеймавай Камісіі нацыянальных і этнічных меншасцей Войцех Гаўзнер, тэлеперадача — гэта зброя масавага паражэння: некалькіх вілінны сюжэт можа поўнасцю абвяргнуць абышырны артыкул, які тыдзень друкаваўся ў газэце. А паколькі асноўным фактам будавання нацыянальнай самасвядомасці з'яўляецца родная мова, прымяненне яе ў пераказе інфармацыі па электронных СМИ — справа кардынальная. Адтуль выцякае вялікае зацікаўленне нацыянальных меншасцей тэлеэфірам. Мінулае дзесяцігоддзе праўшлі пад знакам стварання юрыдычных прынцыпаў доступу нацыянальных меншасцей да сродкаў масавай інфармацыі. Цяпер настаў час выпрацоўкі практычных развязак, а дзеля гэтага неабходны перагаворы, дыялог прадстаўнікоў меншасцей з кіраўніцтвам цэнтральнага тэлебачання і рэгіянальных тэлецэнтраў.

А як павінен выглядаць доступ нацыянальных меншасцей да электронных СМИ? Паводле Вольфганга Мейра з італьянскага РАІ, меншасці павінны карыстацца тымі ж самымі правамі што і большасць, таму нельга зачыняць іх у рэзервациі ў выглядзе дваццацімінутнай ці паўгадзіннай перадачы штотыдзеня. Старшыня Краёвой рады радыёвяшчання і тэлебачання Юльюш Браўн таксама лічыць, што перадачы для нацыянальных меншасцей не павінны абмяжоўвацца тэлевізійнымі „акенцамі”, а проблемам нацыянальных меншасцей павінны быць прысвечаны агульнапольскія праграмы. А такога ў нас няма. Доўгім гэтamu быў крытычны выступленні прадстаўніку меншасці супольнасцей. Прадстаўнік ромаў гаварыў пра некампетэнтных і прадузятых журнالістах.

[працяг 2]

Ячна.

На Дуброўшчыне

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

У Ружаным Стоку прывітала мяне глубокая цішыня, якую парушаў толькі грукат паехаўшага ў лёгкую імглу поезда. Ішоў я любуючыся прыгажосцю і водарам восеньскай раніцы. Каля ружанастоцкага санктуарыя — цішыня, хача ўжо адзін гаспадар прывёз малахоў ташашню злеўнью.

Цікавая легенда пра заснаванне вядомага на ўсю Беларусь архітэктурнага комплексу, якую я пасля пачаў у Ячне. Калісь была тут мясцовасць, якая называлася Крыўы Сток, а ўласнікам яе быў магнат Тышка. Змагаўся ён супраць шведаў і атрымаў цяжкое раненне ў грудзі, дзе насыткунку Божай Маці. Жонка яго малілася перад абразамі, дзе трymала засушаныя ружы. Тыя ружы расцвілі, а Тышка выздравеў. І ў падзяку за тое аздараўленне выбудаваў ён касцёл у горні Маті Божай Ружанастоцкай, а самую мясцовасць перайменаваў на Ружаны Сток. Пасля смерці сужонства Тышка пахавалі ў касцёле, дзе яны пакояцца па сённяшні дзень.

Калі тут настаў цар, касцёл перамянілі ў царкву, а царская цётка стала ў Ружаным Стоку ігуменіяй. Яна пабудавала тут некалькі будынкаў, у тым ліку дзве школы, адну з якіх саветы, адступаючы ў 1941 годзе, узарвалі. Пасля царскага часу тут зноў усталяваўся касцёл.

Калі я выйшаў на груд між Ружаным Стокам і Ячнам, апынуўся ў цэнтры цудоўнага краявіду: з аднаго боку красаваўся величны касцёл, з другога — купалы малаянічай ячніцкай царквы.

Раней стаяла тут царква, якая была занесена ў нульвы, самы каштоўны, разрад архітэктурных помнікаў. 15 лістапада 1985 года, пасля праваслаўных „Усіх Святых”, яна згарэла. Вернікі адразу прыняліся за адбудову свайго храма. Яшчэ ў ту самую восень загасілі

два вагоны (60 тон) вапны, а зімою купілі цэглу. За ўсімі матэрыяламі і машынамі хадайнічаў пакойны ўжо настаяцель, а. Аляксандр Хіліманюк. Вясною навазілі жвіру і ўзяліся за працу. Працавала па 15-20 чалавек, памагалі прыходжане. Царква была застрахавана, але за кампенсацыю паставілі толькі зруб, бо раней не заплацілі адну рату. Восенню будынак ужо стаяў і на часовых падмостках адбываліся ўжо богаслужэнні. У чарговыя гады вяліся аддзелачныя працы. Іканастас выкананы столяр з Дубровы Эдвард Казэл. Два гады таму храм пабялілі звонку, а ў гэтым годзе ўнутры, а згаданы Эдвард Казэл выкананы драўляную абіўку вышынёю 180 сантиметраў. З аднаго боку царквы стаіць хатка, якую адрамантавалі маладыя праваслаўныя братчыкі; у ёй ладзяцца летнікі для моладзі і дзяцей.

З другога боку царквы стаіць будынак, які выконвае тут своеасаблівую інтэграцыйную ролю. Ладзяцца тут вясковыя і сямейныя мерапрыемствы не толькі жыхарамі Ячна, але і суседзямі. Ёсць тут вялікая зала, у якую, у залежнасці ад характару мерапрыемства, прыносіцца адпаведную мэбллю, якая на штодзен захоўваецца ў асобным пакойчуку. Ёсць памяшканне на кухню, аднак кухоннага абсталявання тут няма — прыносяць яго арганізаторы ўрачыстасцей. Пра будынак дбае цэляя вёска, дапамагае і гміна. Сёлета ўставілі тут новыя вонкі і дзвёры. У адным з флігеляў будынка была раней крама, цяпер тая частка пустуе; у Ячна прыязджаюць аўтамабільныя крамы: дзве з Сідры і адна з Дубровы.

Будынак, які адыгрывае ролю вясковай святліцы, паказала мне солтыс Ячна, спадарыня Альжбета Вардах. Выведаў я ў яе і некаторыя інфармацыі пра

[працяг 9]

З новым гербам

Герб, якім карыстаўся Бельск, прынятны быў яшчэ ў сямідзесятых гадах. Цяпер спецыялісты падказваюць, што не адпавядае ён першазору з часу Вялікага княства Літоўскага. У новым гербе геральдыкі памянялі толькі постасць тура — паменшылі галаву і пабольшылі тулава.

[удакладненне 3]

З прэс-канферэнцыі

Дзейнасць Генеральнага консульства РБ у Беластоку ў апошні час была толькі адной з тэм прэс-канферэнцыі. Падчас яе беластоцкія журналісты мелі нагоду пазнаёміцца з новым кіраўніком гэтага дыпламатычнага прадстаўніцтва, консулам Аляксандрам Карабчуком ды афіцыйнай ацэнкай апошніх парламенцкіх выбараў у Беларусі.

[болей 4]

Беларускі лістапад 1920 года

У 1920 г. дзесяткі тысяч случакоў прадэманстрравалі волю змагання за Беларусь са зброяй у руках. Але змагарам за незалежную Бацькаўшчыну, спуцкім пайстанцам, сялянскім партызанам з Палесся, Міншчыны, Беласточчыны чужыя „вучоныя” напісалі легенду „бандыцкага руху”.

[гадавіна 4]

„Сыкнуда”

Янка Зенюк з разгону пачаў далей весці сустрэчу па-беларуску. І раптам як не сыкнє панося, седзячая каля мяне, як не ўскочыць са свайго месца, быццам бы нехта ablіў яе варам. Збянятэжаны вядучы перайшоў на польскую мову, і ўсё супакоілася.

[пагарда 8]

Спатрэбіўся у Інавроцлаве

Зараз у Інавроцлаве ўсе ведаюць, што Юзэф Александровіч гэта ў са-прайднасці Язэп Найдзюк. У гонар яго заслуг для горада на дому, у якім праజыў больш за 30 гадоў, хочуць адкрыць мемарыяльную дошку.

[вяртненне 10]

Укралі вагон-аўтобус

Аўтобус меў курсіраваць на лініі Гайнайка — Цісюка. Але пасля рамонту аўтобус у Чаромху ў назначаны тэрмін не з'явіўся. Нехта ў Любліне паходайнічаў і змяніў маршрут аўтобуса. Замест у Чаромху, накіравалі яго на лінію Уладава — Раёвец.

[скандал 11]

Беларусь — беларусы

Цуд у судзе

Ці не ўпершыню за часы праўлення Лукашэнкі гродзенскі суд па сутнасці апраўдаў падсудных актыўісту Беларускага народнага фронту і прызнаў дзеянні міліцыі ў адносінах да іх неадекватнымі сітуацыі.

9 лістапада перад судом Ленінскага раёна Гродна сталі Пётр Анісімовіч і Мікола Воран. Абодва абвінавачваліся ў супраціўленні міліцыі, а Мікола ў дадатак, па словах міліцыянеру, лаяўся матам. Абодва падсудныя былі ў ліку дванаццаці трох затрыманых 1 лістапада ў час святкавання Дзядоў.

У той дзень каля пяцідзесяці актыўісту БНФ, БСДГ, Маладога Фронту і Маладой Грамады ўскладалі кветкі да помніка і памятных знакаў, прысвечальных знакаміткам постасцям беларускай гісторыі. Каля 18 гадзін падышлі да бюста Янку Купалу, які ўсталяваны перад універсітэтам. Запалі свечкі, усклалі кветкі, пачалі чытаць вершы. Раптоўна группу людзей са знічамі ў руках акружылі міліцыянеры, якіх было больш за сотню. Прагучай загад усіх затрымаць. Як зграя ваўкоў ахойнікі правапарафку накінуліся на людзей. Выкручвалі руکі, закоўвалі ў кайданкі і кідалі ў машыны. Затрыманых завезлі ў пастарунак, дзе на ўсіх былі складзены пратаколы за ўдзел у „несанкцыяваным шэсці”. Невядома з якой прычыны з 23 чалавек выбралі Пятра Анісімовіча і Міколу Ворана, каб прысягнуць іх да судовай адказнасці. Абодвум адразу ўручылі позвы ў Ленінскі раённы суд. Пратрымаўшы затрыманых дзве гадзіны, усіх адпусцілі.

Судовы працэс над Пятром і Міколам павінен быў адбыцца на наступны дзень. Аднак у судзе не знайшлося супрацоўнікаў, якія валодаюць беларускай мовай. Размаўляюць па-руску абодва падсудныя адмовіліся і запатрабавалі перакладчыка. Працэс быў перанесены на 9 лістапада. Міліцыянеры пры-

вялі перакладчыцу-настайніцу беларускай мовы. Як было зачытана ў судзе, яна з'яўляецца спецыялістам вышэйшай катэгорыі. Але, як высветлілася, беларускую мову ведае дрэнна. Увесе час бытала перакладчыца, перакладала недакладна. Присутным у зале суда неаднаразова прыходзілася падказваць перакладчыцы.

Блыталіся ў сваіх паказаннях і сведкі-міліцыянты. Яны сцвярджалі, што вялі сябе вельмі карэктна, ветліва прарапавалі людзям праходзіць у міліцэйскія машыны. Такія сцвярджэнні выклікалі смех у прысутных. Сведкі з боку падсудных сцвярджалі зусім іншае. Высветлілася, што на Пятра Анісімовіча накінулася адразу некалькі міліцыянеру. Яго імгненна скруцілі. Аказваць супраціў ён проста быў не ў стане. Пятра завалаклі ў машыну і калі там не хапіла месца выцягнулі адтуль, закавалі ў кайданкі і ўкінулі назад праста на людзей. На Міколу Ворана ззаду напалі трыв міліцыянеры. Яму скруцілі руки і завялі ў машыну. Прывкладна таксама абыходзіліся з усімі затрыманымі. Па сведчаннях саміх міліцыянеру, ім быў дадзены загад не спыніць мерапрыемства, як гэта робіцца звычайна, а затрымаць усіх удзельнікаў. Такое беззаконне, відаць, абурыла нават суддзю Ярошэвічу. Яго рашэнне было нечаканым для ўсіх. З абодвух падсудных былі зняты абвінавачанні ў супраціўленні міліцыі. Каб праваахоўныя органы зусім „не згубілі твар”, Міколу Ворану прысудзілі штраф за лаянку. Хаця ж не толькі сведкі з яго боку сцвярджалі, што Мікола прынцыпова ніколі не размаўляе па-руску, а і міліцыянер, які яго затрымліваў сказаў: „Дзе ж вы чулі, каб беларускі чалавек матам лаяўся? Ен толькі называў нас сукамі і сабакамі!”. Правда, штраф чыста сімвалічны — 3 тысячи 600 рублёў (або трохі больш за трохі долары).

Зміцер КІСЕЛЬ

Шансы Беларусі ў ААН

У Беларусі ёсьць шансы ўвайсці ў састав непастаянных членоў Савета бяспекі ААН. Але пры гэтым ёй трэба атрымаць нялёгкую перамогу над Балгарыяй, якая з'яўляецца другой прэтэндэнткай на права прадстаўляць у Савеце усходне-рэгіональную группу. Як патлумачыў у ходзе сустэрэчы з журналістамі намеснік міністра замежных спраў Аляксандар Сычоў, абедзве краіны выставілі свае кандыдатуры на выбары 2002-2003 года. У аснове выбрання ў састав непастаянных членоў Савета бяспекі ААН ляжаць два асноватворныя крытэрыі.

Open.by, 11.11.2000 г.

Гродзенскія лялечнікі ў Беластоку

26 і 27 лістапада г.г. у Беластоку будзе гасцініца трупа Гродзенскага лялечнага тэатра, якая выступіць у нашым горадзе з трывом спектаклямі:

— Гісторыя пра Макбет — 26 лістапада, гадз. 17, у Тэатральнай акадэміі, вул. Сянкевіча 14. Спектакль для дарослых.

— Тутэйшыя — 26 лістапада, гадз. 19, у Беластоцкім лялечным тэатры, вул. Каліноўская 1. Спектакль з вялікім зацікаўленнем глядзяць дзеци і дарослыя.

Меншасці і электронныя СМИ

[1 ♂ працяг]

стаў, якія пашыраюць адмоўныя стэрэатыпы аб меншасцях. Татары і расіяне наракалі на „вузкае агенцца” ў беластоцкай перадачы „Самі пра сябе” — 7 мінут штomesяц. У Аполі нямецкія тэлепраграмы сем гадоў рыхтавалі мясцовыя немцы, згуртаваныя ў прадзюсерскай фірме. Нядаўна фірма была адхілена ад супрацоўніцтва з апольскім тэлецэнтрам, які сам узяўся рыхтаваць гэтыя перадачы, што выклікала незадавальненне асяроддзя. А немцы на Варміі і Мазурах усё яшчэ дабіваюцца сваёй перадачы на Ольштынскім радыё. Расцярушаныя па ўсёй Польшчы ўкраінцы патрабуюць трансляцыі сваіх праграм на агульнопольскім эфіры, а не толькі ў некаторых рэгіональных тэлецэнтрах.

Электронныя мас-медыя павінны дзейнічаць двухвектарна: служыць меншасцям і адкуваць большасць. Прадстаўнік тэлебачання заклікаў меншасці выступіць з прапановай дэмансстрацыяй адукацыйных праграм на агульнопольскім эфіры. У адказ на гэты заклік старшыня Беларускага саюза ў РП Яўген Вапа прыпомніў, што меншасць арганізаціі ўжо пяць гадоў хадайнічае аб гэтым, але з боку кірауніцтва тэлебачання няма ніякага адказу. На думку лідэра БС у РП, Управа Польскага ТВ не мае канцепцыі наконт месца нацыянальных меншасцей у публічным тэлебачанні, доказам чаму з'яўляюцца спробы перакінуць справу на рэгіональныя тэлецэнтры без перадачы адекватных для гэтай задачы грошай.

Абурэнне ўдзельнікаў канферэнцыі выклікала выступленне праф. Богдана Міхальскага з Варшаўскага ўніверсітэта — спецыяліста па законе аб друку, які прапанаваў, каб у медыяльнай палітыцы ўлічваць прынцып узаемнасці,

значыць, меншасцям даваць столькі, колькі палякам даюць у адпаведнай краіне. Віцэ-дырэктар V Програмы Польскага радыё Багуміла Бэрдыхойская рапушча заяўляла, што нацыянальная меншасці не могуць быць заложнікамі палітыкі суседніх краін, а пасол Войцех Гаўзнер адзначыў, што проблему ўзаемнасці павінны вырашыць дыпламаты і двухбаковыя пагадненні.

У прыбалтыскіх краінах, Беларусі і Украіне праблемай з'яўляецца не толькі ахова нацыянальных меншасцей, але таксама тытульной нацыі. Напрыклад, у паўтарамільённай Эстоніі 35% насельніцтва не ведае эстонскай мовы, у tym ліку 30% — гэта расіяне. Стварыліся там два непранікальныя інфармацыйныя светы: рускі і эстонскі. Узніклія ва ўмовах вольнага рынку камерцыйныя радиостанцыі і тэлеканалы аддаюць перавагу рускай мове. У такой сітуацыі тытульныя мовы ў постсавецкіх краінах не абароняцца самі і таму ў Кіеве дайшлі да высновы, што трэба весці афірмавочную акцыю ў адносінах да ўкраінскай мовы, якой карыстаецца толькі палова грамадзян Украіны. У Беларусі гэты паказчык яшчэ горшы.

Паводле арганізатараў, канферэнцыя, насуперак выступленням, у якіх аспречваюцца сэнс арганізавання такога роду мерапрыемстваў, усё-такі падштурхнула пытанне доступу меншасцей да электронных СМИ на некалькі крокіў уперад. Неўзабаве павінна адбыцца мерытарычнае спатканне рэалізатараў меншасных праграм і экспертаў з боку публічнага тэлебачання, якое завяршила этап дыскусій, прапаноў, якія не реалізуюцца, законаў, якія не дзейнічаюць і перашкаджаюць контактам на стыку меншасці і публічнага мас-медыя.

Віталій ЛУБА

Моладзь патрабуе пераменаў

12 лістапада, як і па ўсёй Беларусі, у Гродне адбылася маладзёжная акцыя „Пераменаў!”. Спачатку прадстаўнікі маладзёжных арганізацый Малады Фронт і Маладая Грамада хацелі, каб мерапрыемства было санкцыянованым уладамі. Але гарвыканкам дазволіў акцыю ў нязручным месцы і вечарам, калі ўжо цёмна. Хлопцы і дзяўчата палічылі гэта здзекам і вырашылі правесці несанкцыянованы пікет.

У 15 гадзін пад пяцьдзесят маладых людзей сабраліся каля гарадскога Дома сувязі. Яны разгарнулі плакат „Беларусь гэта святое”. У руках трывалі транспаранты, на якіх былі напісаны патрабаванні пераменаў у беларускім грамадстве. Прахожым раздавалі ўлёткі, якія тлумачылі сэнс акцыі. У іх сцвярджалася, што маладзь прагнеша свабоды, незалежнасці, радзімы, прававой дзяржавы, нацыянальнаага адраджэння і г.д. Заканчвалася ўлётка словамі: „Тут і цяпер, у Беларусі, на пераломе тысячагоддзяў, у 2000 годзе ад нараджэння Хрыстова — маладзь патрабуе: ПЕРАМЕНАЎ!”. Праз 15 хвілін ад пачатку пікета прыехала міліцыя. Адразу былі арыштаваны старшыня Маладога Фронту Андрэй Мілешка і актыўістка Маладой Грамады Святланы Нех, бо яны падавалі заявку на правядзенне пікета. Аднак, падтримліваючы затрыманых сяброў воклічамі, астатнія ўдзельнікі пікета не ра-

зыходзіліся. Неўзабаве прыехаў АМАП і разагнаў пікет. Усяго было затрымана 14 чалавек, у tym ліку два непаўнолетнія. Усіх завезлі ў аддзел міліцыі Ленінскага раёна Гродна. Удзельнікі акцыі, якія засталіся на свабодзе, рушылі туды ж, каб падтрымаць арыштаваных сяброў. Тры гадзіны пад вокнамі адзела міліцыі працягваўся імпрывізаваны канцэрт. Хлопцы і дзяўчата спявалі беларускія патрыятычныя песні. Дзяжурны міліцыянер некалькі разоў спрабаваў супакоіць маладзь, але ўбачыўшы безвыніковасць сваіх дзеянняў махнуў на ўсё рукою. Кожны чалавек, якога пасля складання пратакола выпускалі з пастарунка, вітаўся гучнымі воклічамі. Аднак адпусцілі не ўсіх. Андрэя Мілешку, Андрэя Мельнікаў, Алеся Лашкоўскага і Святлану Нех пасадзілі за краты да суда. Наогул судзіце будуть усіх, акрамя непаўнолетніх. Маладым людзям паграждаюць або штрафы, або да 15 сутак арышту. Міліцыя вырашыла адпомесціць маладзі не толькі за акцыю 12 лістапада, але і за „Марш свабоды” 8 кастрыгчніка, калі напярэдадні выбараў улады гулялі ў дэмакратыю і нікога не каралі. Намесніку старшыні гродзенскага Маладога Фронту Вадзіму Саранчукову ў пратаколе напісалі абвінавачанне не за акцыю „Пераменаў!”, а за ўдзел у „Маршы свабоды”.

Зміцер КІСЕЛЬ

Запусты з „Рацыяй”

Радыё „Рацыя” запрашае слухачоў 25 лістапада 2000 года ўключыцца ў прамы эфір, які будзе працягвацца

з 19 гадзінны прынамсі да поўначы. Прадугледжваюцца музыка, конкурсы, гасці і — Ты — калі 25 лістапада патэлефануеш на нумар 664 21 01. Пагуляйма разам!

З новым гербам

Новы герб Бельска-Падляскага.

У час пасяджэння Рады горада Бельска-Падляскага, якое адбылося 30 кастрычніка 2000 года, радныя прынялі новы герб Бельска, вырашылі паставанна ўзнагароджаць творцаў культуры паводле аднародных правілаў і многа часу правялі на дыскусіі аб асветных справах.

Памянялі выгляд тura

Адзін з радных засумніваўся ў тым, ці ў гербе Бельска-Падляскага знаходзіцца тур, зубр ці цяля.

— Герб, якім карыстаўся Бельск, прыняты быў яшчэ ў сямідзесятых гадах. Цяпер спецыялісты падказваюць, што не адпавядае ён першаўзору з часоў Вялікага княства Літоўскага. Но вы праект, выкананы згодна з гісторычнымі дакументамі, прыняты быў Управай, — пайфармаваў член Управы горада Юрка Баена.

У новым гербе геральдыкі памянялі толькі постаць тura — паменшылі галаву і пабольшылі тулава. Сімвал горада, як і раней, намаляваны будзе чырвонай фарбай на белым фоне. Мадыфікаваны герб быў прыняты Радай.

Узнагарода для творцаў культуры

Камісія асветы і культуры Рады горада запрапанавала прынцыпы ўзнагароджвання лепшых творцаў культуры. Узнагароду бурмістра Бельска-Падляскага атрымаюць творцы, якія сваёй творчасцю будуць узбагачаць Бельск і спрычыняцца да яго развіцця

(незалежна ад месца пражывання творцаў) і тыя жыхары Бельска, якія будуць вылучацца ўзроўнем сваёй творчасці. Заявы аб узнагароджанні прымаюцца да 15 красавіка кожнага года ад гарадскіх культурных установ, самаўрадавых структур, творчых саюзаў, фондаў, незарэгістраваных груп творцаў і жыхароў горада. Прысвойваць узнагароды будзе Управа горада пасля папярэдніх рэкамендаций адмысловай камісіі па ацэнцы прац творцаў. Дагэтуль бурмістр прысвойваў невялікія і непастаянныя ўзнагароды дзеячам і творцам з нагоды святкавання Дзён Бельска.

Ці будуць грошы на павышэнне зарплат?

Многа ў час пасяджэння гаварылася аб павышэнні зарплат настаўнікам. Бурмістр Андрэй Сцяпанюк пайфармаваў, што з Міністэрства нацыянальнай адукацыі на павышэнне настаўніцкіх зарплат перадалі толькі 170 376 злотых, калі на гэту мэту патрэба 880 тысяч злотых. Выкарыстоўваючы гарадскія рэзервы, павышаныя зарплаты выплачвацца будуць у Бельску з верасня г.г., а для індэксациі зарплат ад пачатку года патрэбны будзе дадатковыя сродкі з дзяржаўнага бюджету. На чарговым пасяджэнні Управа прадстаўніцтва Радзе горада праект змен у бюджетце, якія дазволяюць выплаціць індэксацию настаўніцкіх зарплат ад студзеня да красавіка 2000 года.

Радныя прынялі план паставак цяпла, электраэнергіі, а ў будучыні і газу для бельскіх прадпрыемстваў і індывидуальных жыхароў. Для павета перададзены быў будынак Комплексу спецыяльных школ. Прынята была пастанова аб прызначэнні сродкаў Нацыянальнага фонду аховы асяроддзя і воднай гаспадаркі размежаваныя на будову санітарнай каналізацыі ў квартале „Галавеск”. Радныя зацвердзілі рэдакцыіны савет інфармацыйнага бюлетэня „Панарама Бельска”, у які ўвайшлі старшыня Рады Януш Панасюк і яго намеснікі Мікола Хроль і Мікола Вязоўскі, але ў пастанове іх камітэтэнці не былі акрэслены.

Аляксей МАРОЗ

Трэба думаць дальнабачна

Мілейчыцкая гміна налічвае 2 500 жыхароў. Бюджэт гміны нямнога перасягае 2 млн. зл., з чаго 1,6 млн. складае датацыя. Асвета паглынае 800 тыс. зл., а сацыяльная апека — каля 200 тысяч. У гмінную казну паступае толькі 350 тыс. зл. ад лакальных падаткаў.

Як паведаміў войт Мілейчыцкай гміны Мікалай Салышка, на інвестыцыі ў гмінным бюджэце застаецца зусім мала грошай. У мінулым годзе было пракладзена 3,3 км водаправода, сёлета — 5,5 км, а ў наступным годзе было праудзелюджаеца 10 км. Адрамантаваны былі дах, вонкі і сцёкавыя трубы ў школе, што каштавала гміну 90 тыс. зл. і 250 м тратуара за 20 тыс. зл. Пракладлі 1 200 м асфальтавай дарогі (супольна са старствам), праправілі 1 250 м гравікі, зрабілі невялікі ремонт будынка Гміннай управы.

У гміне стаяць пустуючыя будынкі: школа-„тысячагодка“ ў Рагачах, былая сінагога ў Мілейчычах і побач яе будынак, у якім мела працаўца гмінная адміністрацыя (на здымку). Цяпер Гмінная управа змяшчаецца ў будынку ветэрынарнай лячэбніцы, якая ў сённяшніх умовах аказалася завялікай для аднаго ветэрынара.

— Гмінны будынак працаваў яў арэнду ўстановам, якія займаюцца сацыяльнай апекай. Можна ў ім сарганізуваць дом для састарэлых, але ніхто не адгукніўся, — кажа войт. — А школу ў Рагачах можам аддаць дарма, нават на дыскатэку, але таксама няма ахвотных.

Пры выдаванні гмінных грошай трэба думаць дальнабачна, лічыць Мікалай Салышка. Грамадства ў гміне беднае і складаюць яго ў пераважнай большасці пенсіянеры. Не пад сілу яму саамастойна фінансаваць асвету ці ахову здароўя. Вясковая амбулаторыя, якая змяшчаеца ў драўляным знішчаным будынку, да гэтай пары падлягае ЗОЗу ў Сямітычах. У будучым, паводле меркавання войта, калі ў гміне застанецца 30 земляробаў, гміна без датацыі з дзяржаўнага бюджету не праіснуе.

Мікалай Салышка войтам працуе першую кадэнцыю і да таго на паўстаўкі — 1 100 зл. начыста (на поўную стаўку працуе ў адным з прадпрыемстваў у Бельску). Але гэта, паводле яго, не перашкаджае ўпраўляць гмінай. Ніводная справа, кажа войт, які жыве на месцы, у Мілейчычах, без яго не вырашаецца.

Міхал Минцэвіч
Фота аўтара

Бурлівая сесія

31 кастрычніка г.г. адбылася XIII Сесія Рады гміны ў Чаромсе. У павестцы дня было каля дзесяці пунктаў. Асноўнымі былі аналіз функцыянавання асветных установ у гміне і вызначэнне новых ставак камандзіровачных радным, старшыні Рады гміны і месячнай зарплаты войту.

Першым голас узяў радны Анатоль Жук, які працаваў справу дыет радным і зарплаты войту не разглядаць, паколькі раней яна не абмяркоўвалася на пасяджэнні камісіі. Пачалася бурлівая дыскусія. Адны дэпутаты былі за працаваніе, іншыя супраць яе. У час галасавання працаваў Анатоль Жук быў адкінута большасцю галасоў (10:8).

У час дыскусіі над асветнай справаў здачай голас узяў войт Міхал Врублеўскі, які гаварыў аб браку грошай на павышэнне зарплат настаўнікам. Грошы яны атрымаюць, заявіў, хоць для гэтай справы спатрэбіцца крэдыт. Іншага патрункунку няма. Гмінная каса пустуе, бо дзяржаўная чыгунка, найбольшы даўжнік, не плаціць падаткаў.

— Настаўнікі мелі атрымаць інформацію наконт павышэння зарплат,

гаварыў радны Ежи Шыкула, — да канца кастрычніка. Некаторыя гміны адпаведна аднесліся да проблемы. Мы нават не ведаем ці наогул атрымае міністэрства грошы.

Затым зноў выступіў радны Анатоль Жук, які працаваў амежаваць зарплату войту і гміннай адміністрацыі і выручаныя грошы перадаць на патрэбы асветы. Супраць таго працаваў Галена Назарук, якая расхвалила асабу войта.

— Няўажо радныя забыліся пра тое, як дзесяць гадоў таму прасілі войта, каб ён пагадзіўся ў Чаромсе застасцца? — гаварыла радная. — Няўажо забыліся пра тое, што ён для нас зрабіў? А зараз не пагаджаецца на павышэнне зарплаты?.. Гэта не па-чалавечы!

Гмінная адміністрацыя бурнымі волгасцямі абдорыла радную. Міраслаў Філіманюк паказаў прыклад Нараўкі, адной з вядучых у краіне гмін.

— Там выдаткі на адміністрацыю меншыя чым у Чаромсе, — канстатаваў прамоўца. — Чаму нам не ўзяць прыклад з Нараўчанскаі гміны?

Разнагалоссе ўзрастала. Радныя вы-

ступілі супраць радных — прыхільнікі А. Жука супраць прыхільнікаў гміннай адміністрацыі. У канцы перамаглі гэтыя апошнія. Яны рашылі прыняць верхнія стаўкі не з васемнаццатай, а з дваццатай стаўкі, супраць чаму пратэставалі старонікі раднага Анатоля Жука.

У час падачы інтэрпеляцыі Ева Палькоўская, напрыклад, працавала амежаваць хуткасць аўтамабіляў на вуліцах прылеглых да тэрыторыі Пачатковай школы і Гімназіі, а тратуар побач школы адгарадзіць ад дарогі бар'еркай або ланцугамі.

Надлясніцтву Жэдня належыць звыш 30 тысяч гектараў тэрыторыі ў межах чатырох гмін: Міхалова (у гэтым гміне найбольш — 13 867 гектараў), Заблудаў, Гарадок і Нарва. Ад 1990 да 2000 года плошча дзяржаўных лясоў павялічылася ажно на 4 928 гектараў (21,5%). Сосны займаюць у гэтых лясах 73%, елкі — 11%, бярозы — 8%, вольхі — 6%, дубы — 1% ды іншыя гатункі дрэў — 1%.

Штогод у Надлясніцтве садзяць 100 гектараў лесу ды аднаўляюць наса-

радны Анатоль Жук пытаў пра асфальтаванне вуліцы ў Беразычах. Жыхары вёскі ўнеслі добраахвотныя ўзносы і не ведаюць, куды іх дзяяваць. У адказ Еве Палькоўскай войт заяўві, што ў гэтай справе павінны выказацца дарожныя ўлады і эксперты. Наконт асфальтавання вуліцы ў Беразычах войт заяўві, што коштам гэтай інвестыцыі было праведзена адవадненне вёскі Баброўкі. Там гмінны самаўрад бачыў пільнейшую патрэбу.

На гэтым бурлівай XIII Сесія Рады гміны ў Чаромсе закончылася.

Уладзімір СІДАРУК

У Надлясніцтве Жэдня

Надлясніцтву Жэдня належыць звыш 30 тысяч гектараў тэрыторыі ў межах чатырох гмін: Міхалова (у гэтым гміне найбольш — 13 867 гектараў), Заблудаў, Гарадок і Нарва. Ад 1990 да 2000 года плошча дзяржаўных лясоў павялічылася ажно на 4 928 гектараў (21,5%). Сосны займаюць у гэтых лясах 73%, елкі — 11%, бярозы — 8%, вольхі — 6%, дубы — 1% ды іншыя гатункі дрэў — 1%.

У лясах часта ўспыхаюць пажары. У мінулым годзе было іх 33 і тады згараў 22,5 гектараў лесу. Сёлега ўзнікла ўжо дванаццаць пажараў (найбольш у лясніцтвах Новая Воля і Горбач).

(яц)

Дыламатыя — пераадольванне цяжкасцей

Размова з Аляксандрам КАРАЧУНОМ — консулам Рэспублікі Беларусь у Беластоку.

— Вы прыехалі ў Беласток, калі Рэспубліка Беларусь святавала гадавіну Кастрычніцкай рэвалюцыі. Што сабою юйяле цяпер гэтае свята для Беларусі?

— Гэтае свята — успамін і напамін аб часах, якія мы перажылі ў агульной дзяржаве, Савецкім Саюзе. Сёння побач з намі жывуць людзі, якіх немагчыма адрезаць ад таго, што яны перажылі.

Дзяржава дбае пра захаванне, у тым ліку і гэтай, спадчыны. І гэта добра.

— У Рэспубліцы Беларусь жыве многа людзей, якія ўшаноўваюць зусім іншыя — нацыянальныя — святы. Пра іх пацуці дзяржава не дбае.

— Як і ў Польшчы, так і на Беларусі абрачная народам заканадаўчая ўлада вызначае, якія дні ў годзе з'яўляюцца дзяржаўнымі святамі. Як законапаслухмяным людзям, усім нам трэба прытрымлівацца законаў.

— Якія заданні ў Беластоку лічыце прыярытэтныя?

— Па-першае, абарона правоў грамадзян Рэспублікі Беларусь на тэрыторыі нашай консульскай акругі. Бываюць тут складаныя сітуацыі, правапарушэнні і розныя здарэнні, таму гэта вельмі адказны накірунак працы. Пад другое, наладжванне новых і ўзмацненне, можа быць, паслабленых сувязей між Падляшскім ваяводствам і нашымі памежнымі абласцямі. Маю на ўвазе,

перш-наперш, эканамічныя сувязі, але таксама побач павінны развівацца сувязі культурныя, навуковыя, гуманітарныя аблесен. І яшчэ важная справа — падтрымліваць і развіваць усталяваныя міжнародныя адносіны з беларускай нацыянальнай меншасцю на Беласточчыне.

— Ведаце, што ў мінулым пад консульствам праходзілі розныя дэмантрасці, пікеты? Вашы папярэднікі перажывалі нялгёкія хвіліны. Ці не байцесь, што такое можа здарыцца і падчас Вашай працы тут?

— Консульская жыццё не можа абыцціся без складаных момантаў. Уся дыламатычная служба складаецца з цяжкасцей, якія трэба пераадольваць. Я не думаю, што такія выпадкі могуць ад-

Караачун Аляксандар Юр'евіч — нарадзіўся 16 ліпеня 1955 года ў Мінску, беларус. У 1977 годзе закончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (БДУ) па спецыяльнасці філасофія. Доўгі час працаваў у БДУ і Беларускім політэхнічным інстытуце ў якасці выкладчыка філасофіі і эстэтыкі.

У 1992 годзе абараніў дысертацыю па спецыяльнасці „эстэтыка” на тэму „Стыль як эстэтычная катэгорыя”.

З 1990 па 1992 год выкладаў курс эстэтыкі ў Беларускай акадэміі мастацтваў.

біцца на працы нашай консульской установы.

— Вы тут адзін, ці з сям'ёю?

— З жонкай Людмілай і малодшым сыном Юрасём. Старшыня Міхась застаўся ў Мінску. Ён вывучае міжнародныя адносіны ў Беларускім дзяржаўным ўніверсітэце. Юрасю амаль тры годзіні і мы з жонкай думаем паслаць яго ў беларускую прадшколлю.

— А чым займаецца Ваша жонка?

— Яна журналіст. Працавала на Беларускім радыё, у „Настаніцкай газеце”, часопісе „Пачатковая школа”. У апошні час была галоўным рэдактаром газеты „Сям'я”. Думаю, што ў Польшчы знайдзе яна цікавыя тэмы, пра якія напіша ў беларускай прэсе. Хаця б пра справы беларускай нацыянальнай меншасці.

— Дзякую за размову. Жадаю пленнай працы.

Гутарыў Мікола ВАЎРАНЮК

З 1989 года — на дзяржаўнай службе. Працаваў у Міністэрстве адукацыі, Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь. У 1998 годзе быў прыняты на пасаду начальніка аддзела інфармацыі Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь.

З 1999 года — намеснік начальніка ўпраўлення інфармацыі МЗС Беларусі.

Цікавіцца філасофскімі проблемамі культуры, мастацтва ды літаратурой.

Жанаты, мае двух сыноў. Валодае польскай і французскай мовамі.

З прэс-канферэнцыі

267 абкрадзеных асоб, 10 — цяжка падзеялістах, 2 — згвалтаваныя. Гэта яшчэ не ўсе няшчасці, якія здарыліся грамадзянам Рэспублікі Беларусь за апошнія дзесяць месяцаў на тэрыторыі консульскай акругі Генеральнага консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку, г.з.н. у Падляшскім, Люблінскім і Вармінскім, Мазурскім ваяводствах. Такую статыстыку прывёў на прэс-канферэнцыі 14 лістапада віцэ-консул Ігар Сякрэта.

— Гэтыя лічбы зменшываюцца, — гаварыў дыламат. — З аднаго боку, можа быць таму, што ў Польшчу прыязджаете менш грамадзян Беларусі, а з другога, хачу адзначыць добрае супрацоўніцтва з паліцыяй, судамі і прафірату-

рай у Беластоку. Супольнымі высілкамі можам прадухіліць многа крымінальных здарэнняў.

Дзейнасць консульства ў апошні час была толькі адной з тэм прэс-канферэнцыі. Падчас яе беластоцкія журналісты мелі нагоду пазнаёміцца з новым кіраўніком гэтага дыламатычнага прадстаўніцтва, консулам Аляксандрам Карабачуном ды афіцыйнай ацэнкай апошніх парламенцікіх выбараў у Беларусі.

З інфармацыі аб выбарах вынікае, што сёняшня беларуская ўлада лічыць выбары сваім поспехам і спіц спакойна. А на тое, што Еўропа не прызнае Палату прадстаўнікоў з самага яе пачатку, г.з.н. з 1996 года і сёлетнія выбары нічо-

га тут не змянілі, мае адказ: парламент быў выбраны беларускім народам на тое, каб працаваць у Беларусі.

Аляксандар Карабачун падкрэсліў, што Генеральнае консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку будзе падтрымліваць усе ініцыятывы на карысць збліжэння польскага і беларускага народаў. Залічыў да іх эканамічны форум „Добрасуседства” у Бресте, семінар Падляшскай сельскагаспадарчай палаты „Польшча-Беларусь” у Ганенды, супольную канферэнцыю Беларускага грамадска-культурнага таварыства і Саюза палякаў Беларусі „Шлях да ўзаемнасці” ў Гродне ды візіт мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта ў Польшчу. Ва ўсіх мераприемствах намерваліся прыняць удзел беларускія дыламаты з Беластока ў працавітых канцы лістапада.

Лепшаму супрацоўніцтву мяшае недахоп пераходных пунктаў на мяжы ды ўстарэлая інфраструктура і чарапашыя тэмпы працы памежнікаў і мытнікаў на тых, якія ёсць. Яўген Чыквін спытаў, што не дазваляе адчыніць малыя пераходы і спрасіц пашпартны рэжым жыхарам памежнай зоны. Так, як гэта робіцца два разы ў год у Белавежы, калі людзі пераходзяць мяжу, каб наведаць магілы сваіх блізкіх на другім баку.

— Няма пагадненняў на ўрадавым узроўні і грошай, — адказаў віцэ-консул Ігар Сякрэта.

— А калі б гміны Беласточчыны знайшлі гроши на гэту мету? — пытаў далей Яўген Чыквін.

— Калі будзе такая прапанова, будзем яе разглядаць.

М. В.

Беларускі лістапад 1920 года

Восенню 1920 года польска-савецкая вайна набліжалася да канца. У Мінску і Рызе вяліся мірныя перагаворы. Палякі і рускія дагаварваліся наконт падзелу Беларусі. У сталіцы Літвы Коўне дзеянічай эміграцыі ўрад Беларускай Народнай Рэспублікі, які ўзначальваў Вацлаў Ластоўскі. У Варшаве існаваў Беларускі палітычны камітэт, якому падпірадкоўваўся атрад генерала Станіслава Булак-Балаховіча. Балаховіч у час вайны змагаўся з саветамі на польскім баку. У каstryчніку, калі былі спынены вайсковыя дзеянні, яго атрад напалічваў 15 тысяч салдатаў. У лістападзе Балаховіч пачаў вайну з бальшавікамі, выступаючы ад імя беларускага народа. Палякі акцыюю генерала афіцыйна не падтрымоўвалі, аднак неафіцыйна Пілсудскі быў зацікаўлены пра дзяржнін вайны на ўсходзе.

10 лістапада Балаховіч заняў Мазыр і рыхтаваўся да наступлення на Мінск і Гомель. У Мазыры працламаваў ён не залежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі, сябе абвясціў галоўнамуандующим, а варшаўскі Беларускі палітычны

камітэт — урадам рэспублікі. У адозве да беларускага народа Балаховіч заклікаў беларусаў да далейшага змагання за незалежнасць у саюзе з Польшчай, заяўляў правядзенне ў хуткім часе аграрнай рэформы і скліканне парламента, які атрымаў бы права вызначыць дзяржаўныя лад. У выніку наступлення Чырвонай Арміі войска Балаховіча было разбіта. Астаткі яго атрада перайшлі мяжу з Польшчай і былі інтэрнаваны.

У той жа час бальшавіцкія кіраванні не на Случчыне прывяло да бунту афіцэраў тамашняга павета. Па іх ініцыятыве 15 лістапада адбыўся З’езд Случчыны з узделам прадстаўнікоў палітычных партый, сялянскіх саветаў і грамадскіх арганізацый. Случчакі вырашылі змагацца за незалежную Беларусь. Была гэта праіва роспачы. У існуючых умовах шанцаў на незалежнасць не было ніякіх. Аднак існавала ўжо пакаленне беларусаў, якое не хацела далей жыць у няволі. На працягу некалькіх дзён жыхары Случчыны ўдалося сфарміраваць два палкі войска з былых салдат і афіцэраў рускай арміі. З дапамогай слу-

чакам рушыў з Беласточчыны беларускі батальён у сіле 700 салдат пад камандаваннем Міколы Дзямідава. Войска Случчыны перафарміравалася ў брыгаду і налічвала звыш 4 тысячи салдат. Паўстанцы разлічвалі на тое, што іх бунт ахопіць усю Беларусь. У канцы лістапада на Случчыну ўвайшлі атрады Чырвонай Арміі. Перавага расіян была надтая вялікая, каб паўстрымаць іх наступленне, таму вайна вялася паводле партызанскай тактыкі. Амаль месяц слуцкія паўстанцы вялі бітвы з саветамі. Калі скончыліся запасы боепрыпасаў, большасць з іх перайшла мяжу з Польшчай, дзе былі інтэрнаваны. Частка асталася змагацца далей, хаця былі свядомыі безнадежнасці свайго становішча.

Паводле звестак польскай разведкі, па абедвух баках польска-савецкай лініі фронту існавала 10 партызанскіх атрадаў, якіх супольнай ідэяй было змаганне за Беларусь. Выступалі яны пад супольнай называй „Зялёны дуб”. Быў гэта сялянскі рух, узімку ў адказ на савецкое кіраванне ў 1918-1919 гадах. Весткі пра існаванне свае дзяржавы — Беларускай Народнай Рэспублікі — выклікалі сярод сялян надзею на сваю спрэядлі-

вую ўладу. Таму здзекі так з боку бальшавікоў, як і палякаў выклікалі бунты супраць чужога панавання. Арганізацію партызанскіх фарміраванняў спрыяла вялікая колькасць дэмабілізаваных вайскоўцаў, якія не надта ведалі што з сабой рабіць пасля шматгадовай ваенай службы. На савецкім баку падполле „Зялёна дуба” было канчатковікі ліквідавана ў канцы 1921 г. На польскім баку шмат афіцэраў, прызнайшых эміграцыі ўрад Вацлава Ластоўскага, далучыліся да арганізаціонага ім антыпольскага ўзброенага падполля, якое пратыравала да 1924 г.

У 1920 г. дзесяткі тысяч беларусаў прадэмантравалі волю змагання за Беларусь са зброяй у руках. Армії суседніх дзяржаў, якія змагаліся за тое, каб Беларусь стала іх калоніяй, налічвалі ў тым часе сотні тысяч салдат. Усім тым, што змагаліся ў радах акупантных армій, пабудавалі ўжо помнікі, а беларусаў прымусілі ўшаноўваць іх памяць. Змагарами за незалежную Бацькаўшчыну, слуцкімі паўстанцамі, сялянскімі партызанамі з Палесся, Міншчыны, Беласточчыны чужыя „вучоня” напісалі легенду „бандыцкага руху”.

Яўген МІРАНОВІЧ

Сага аб Туронках

6. Гусі

Зноў сустракаемся з Юркам Туронкам у Трыпуцях. На двары ўсё яшчэ за-лацісты, аксамітны верасень, хаця ўна-чы здароўца замарозкі.

Сёння прыедзе Зіна, Юркава жонка, і я вельмі хачу яшчэ пагаварыць з ёю.

Цягнік з Варшавы спыняеца ў са-міх Трыпуцях, і напрасткі ад станцыі да хаты Туронкаў усяго дзвесце мет-раў. Мы, аднак, едзем сустракаць Зіну на машыне, як сапраўдныя сустракаю-чыя, робячы пры гэтым вялікі круг.

Толькі ўвайшла Зіна на свой пана-дворак — і адразу да градак. Успляс-нула рукамі: Агарод замарозіў! Замерз увесь мой перац! — А што трэба было рабіць? Прыйказу ж не было, апраўда-енца Туронак перад жонкай. Але Зіна ўжо яго не лае. Рэшткі зялёнага перцу ўсё ж засталіся.

Ідзем у хату. Зіна, уся шчаслівая, ра-скказае пра нядайна нарадзіўшагася ўнука. А Ганя такая мама зрабілася, та-кая мама...

Я цешуся разам з дзедам і бабуляй, тым больш, што ўжо мела прыемнасць пазнаёміцца з іхнім дачком Ганяй год таму ў Беластоку, калі яна выступала ў Філармоніі са сваёй „Сінфонія Вар-совій”, і нават пісала пра яе.

Але як гэта было з тымі гусямі, пра-якія мне таямніча намякнуў Юрк?

А-а-а, гэта тады, калі ён прыехаў у Супрасль жоніцца? — і Зіна са сме-хам пачынае расказваць, спрачаючи-ся з мужам, што было так, а што не так.

Было гэта летам 1960 года. Я пры-ехала да бацькоў у Леўкі на жніво, успамінае жонка Туронка. А тут мне па-ведамляюць, што ў Супраслі ёсьць курсы для настаўнікаў беларускай мовы і каб я абавязкова прыехала. Ехаць хо-чаща, а ў нас работа. Ледзь адпра-сі-

лася я ў бацькоў. Кажу: мушу ехаць, бо я там вельмі-вельмі патрэбная. Што было рабіць: бацькі згадзіліся.

У Супраслі я ўбачыла Туронка. Я яго не ведала. Пытаюся ў Баршчэў-скага, хто гэта такі. Ат, не дуры сабе ім галавы, ён жанаты, катэгарычна ад-рэзяў Алесь.

На ўсякі выпадак я запыталася яш-чэ ў Шведа. О-о! Гэта журналіст з Вар-шавы, сказаў Віктар. — Але ці праўда, што ён жанаты? — Няправда! Ён як-раз прыехаў выбраць сабе жонку і мае кватэру ў Варшаве (а Юрка гэту спра-ву тримаў у таямніцы, відаць, баяўся, каб нейкай дзяўчына не паквапілася на яго кватэрэ).

А Божачкі, журналіст, з Варшавы, падумала я. Вялікі пан! А да таго ж беларус...

Мы з Юркам выйшлі пахадзіць па Супраслі. На лузе пасвіліся гусі. Я ка-жу: во гусак дык я ўмее пасвіць!

Туронак бунтуеца: ты ж сказала, што гуску дык ты ўмееш спячы! Я тады адразу і падумаў: Ажанюся! З гэтай ажанюся! Яна будзе маёй жонкай.

Зіна яшчэ крыху праубе даказваць сваю рацю, што яна тады ўсё ж ска-зала, што ўмее гусей пасвіць, а Юрка ўсё імкнецца ўзяць верх: Зіна ця-пер пячэ найлепшыя ў свеце гускі — з яблыкамі.

А яшчэ Ганя расказвала, што і дрож-джавыя піражкі з яйкамі і капустай, смажаныя ў алеі, у маці выходзяць смакавітыя, дадаю і я, каб хаця яны з-за мяне не пасварыліся.

Мо Юрка тады не дачуў таго, што сказала Зіна, бо думаў так, як хацеў ду-маць, а да гэтай пары Зіна навучылася пячы экстра-гуску. Усё выглядае на тое, бо калі ён стаў прыезджаць у Чаромху, дзе Зіна працевала настаўніцай,

яна яму заўсёды сма-жыла толькі бульбу.

Абрыдла яму ўсё гэ-та, не скрывае тадыш-ніх сваіх кулінарных „здолънасцей” Зіна, і прывёз ён каліс яду з Варшавы: пячэнне, флячкі і розныя іншыя харчы.

Калі Юрка сказаў, што хоча жаніцца, Зіна здзівілася: — Са мной? — З вясковай настаўніцай?

Праз два месяцы ад знаёмства ў Супраслі Юрка з Зінай узялі шлюб. Паколькі ён быў рыма-католік, а яна праваслаўная, шлюб узялі ў грэка-каталіцкай базыльянскай царкве ў Варшаве.

Кватэру то Юрку прыдзялілі, але клю-чоў яшчэ не далі. Ну, дык паехалі ў Зака-панае. Праз два тыд-ні вярнуліся. Ёсьць! Далі ключы. У новай кватэры яшчэ ляжалі стружкі. Выцыклінавалі!

Два тыдні Зіна стаяла ў чарзе па га-лоўную тады для іх мэблю — канапу.

Пачалося сямейнае жыццё. Юрка працеваў, а Зіна, якая закончыла Бель-скі беларускі ліцэй і Настаўніцкую студыю ў Беластоку, гадавала дачку На-ташу, якая нарадзілася ў 1961 годзе, а пасля і Ганю, малодшую за Нату на пяць гадоў.

Падгадаваўшы дзяцей, Зіна Ту-ронак вырашила вучыцца далей. Жыла ж цяпер у Варшаве, універсітэт быў зусім блізка. Пачала завочна штудзіраваць беларускую філагогію

Мо каб не тыя гусі...

у 1972 годзе. Закончыла універсітэт у 1977 годзе.

І так з сялянскай сям'і ў Леўках, што ў пару кілометрах ад Бельска, Зіна „вышла ў людзі”: ад снежня 1978 года яна пачала працеваць у бібліятэцы Ін-стытута славістыкі Польскай акадэміі навук. Там жа яна працуе да сёння. Марыць цяпер, каб хутчэй стаць сапраўд-най пенсіянеркай і заняцца кахраным унучкам. Кажу табе, пераконвае мяне Зіна, такі прыгожанькі, як лялька.

(працяг будзе)

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

У садку № 314

Ёсьць дзіцячы садок у Мінску па вулі-цы Максіма Багдановіча, пра які ў беларускай сталіцы гаворыцца таму, што ёсьць у ім ясельна-дашкольная беларускская групка. Ініцыятарамі яго былі Крысціна Пучынская, Марына Вайчахо-віч і Ігар Хляба. Садок гэты пяць гадоў на пачатку дзевяностых быў поўнасцю беларускамоўны. Засталіся ў ім да сёння ўсё надпісы па-беларуску, табліцы...

Шукаю садка па дакладней карце, вырысанай Уладзімірам Пучынскім. Гэта мае быць за крамай „Матрошка”, перайсці арку, будзе скверык, а там ужо і той садок. Адны дзвёры — у агульны, другі — у беларускі. Усё ж, разгубілася я. Зачапіла мяне мілая жанчына, спытала па-беларуску, чаго шукаю. А гэта быў не хто іншы, як за-гадчыца ўсяго садка, Раіса Слесарчык. Яна і завяла мяне на месца, паказала і ўсё дзіцячы сад. Працуе спадары-ня Раіса тут 15 гадоў.

— Спачатку быў тут дзяржаны беларускі садзік. Усесь беларускамоўны, апрача ясельнай групы, якая была агульная. Беларуская група на сённяшні дзень адна... — расказвае загадчыца.

— Калі гэта адмянілася?

— Яно „не адмянілася”. У мінулым годзе была ў нас яшчэ адна беларуская група. Так яно само па сабе змянілася. Загаду ніхто не даваў. Было праведзена апытацца сярод бацькоў. Калі сталі дзяржанымі дзве мовы, руская і беларуская, бацькі выбралі тое, што ім ляг-чай. Вырашилі, што і дзесяцам будзе ляг-чай валодаць толькі рускай мовай.

Бацькі дома размаўляюць у асноўным на ёй... Было нам цяжка. Мелі мы ўжо падрыхтаваныя кадры, склаўся калектыв добраў ў садку. Усе выхавацелькі валодаюць беларускай мовай добра. І зараз яны ў нас. Ды няма попыту, та-му што ў суседніх школах не было беларускамоўных класаў. Ды тут знайшліся бацькі-аматары, яны самі пажадалі стварыць беларускамоўныя групы. Побач, два прыпынкі адсюль, выпу-чылі школу (н-р 23) з пяццю падрыхтовач-нымі беларускімі класамі — будзе пе-раемнасць. Тым больш, што і дзеткам, і бацькам выгадна — і садок, і школа — у цэнтры Мінска.

Як кажа загадчыца, з вялікай прыемнасцю і хіба найчасцей заглядае ў гэту групу. Прыймена пачуць мову, пагама-ніць з бацькамі. Бацькі, саме галоўнае, самі актыўна зацікаўлены прадшкольным жыццём, поступамі, не трактуюць садка як „камеру хавання багажу” на час, калі самі ў працы. Выхавацелькі, якіх тут, як і ў іншых групах, дзве (Крысціна Пучынскай і Наталля Бяляева) пра-цуваюць пазменна. Наста Дзядзенка, ма-ма Максіма, таксама прыходзіць, памагае. Дзетак кормяць добра, матэрыяльна-тэхнічна база добра было бы калі б палепшилася, заўважае загадчыца.

Каб беларуская група ў садку ў беларускай сталіцы пачала дзейнічаць, патрэбны былі дазволы міністэрства, гарадскога кіравання, з гарана пасадзей-нічала і інспектар Галіна Буланава, — пералічвае Раіса Слесарчык.

Вядомы мастак Алесь Пушкін разма-

ляваў двор, канчае ўнутры алтанку. Зараз пойдуць усе яны туды, на паветра — Ружа Вячорка, Ясь Зянеўскі, Зла-та Цыркунова, Стэфан Заяц, Марцін Канаплянік, Адэля Вольская, Барбара Пучынская, Казімір Сясько, Яна і Уладзімір Кардашы, Алесь Каліноўскі, Казімір Фяськоў, Назар і Дамінік Мятліц-кія, Ян Дамінік Васілевскі, Адэля Вайчахо-віч, Стасі Сінякоў, двойнікі Али-на і Глеб Хляба, Караліна Саўка, Мак-сим Дзядзенка... Пакуль разам — і ма-ленькія, і большыя. Разам гуляюць, па-магаюць апранацца, вывучаюць мову. У наступным годзе большыя будуть у дашкольнай групе, а меншыя заста-нуцца ў ясельках. Хваляцца: якія вер-шы ведаюць! Хорам: пра лісу, што не

проста ліса, а краса, залаценкі хвосцік! Pra шар. Калыханку. Хочуць пачуць свой голас на майм дыктафоне. Я ўжо ўмее пісаць! — паведамляе Глеб. — Я... таксама... — адказаў яму інтэлігент-на. Папугайчыка паказваюць (ён нету-тэйшы, пазычаны на заняткі пра пту-шак) і тоўсценькага белага пацучка, Пацук, які тут жыве, усё ёсць, але „раз-маўляць таксама не ўмее”. I пра тату, і пра маму: мама Ілона, тата Зміцер... а наш таты Ігар, мама Аня... а мае — Эдзік ды Алесь... A дзе працуець? Што робяць? Э-э-э... Грошы зарабляюць.

Відна, не толькі пра грошы іх бацькі думаюць.

Міра ЛУКША
Фота Уладзіміра Пучынскага

Ясельна-дашкольная беларуская групка садочка н-р 314 у Мінске.

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Хачу быць шчаслівай!

Інтэрв'ю з Юстынай ГРЫЦЮК, вучаніцай II класа Гайнаўскага беліцэя, ад нядаўна старшынёй Брацтва праваслаўнай моладзі, дзе знайшла, як сама кажа, цудоўных сяброў. Дзякуючы Брацтву яна цяпер інакш глядзіць на свет, а яе любімы зварот: „Ёсць добра”.

— Як адчуваваш сябе на месцы старшыні Брацтва праваслаўнай моладзі ў Гайнаўцы?

— Не лічу сябе „вышэйшасцю”, толькі нармальным членам Брацтва. Ведаю, што я сама не змагла б

з усім спрэвіщца. Магу толькі падтрымоўваць, дапамагаць.

— Якія ў цябе новыя абавязкі?

— У-у-у! (усміхаецца). Шмат! Многа паездак, контактаў з духоўнымі, сходаў... Трэба трymаць пар-

Польска-беларуская крыжаванка № 48

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

	Kawa				
	Ikra				
		Nur	Waga		
			Iks		
Jał					
Księga	►				
Drukacz				Hart	
Ars	►				

Адказ на крыжаванку № 44: Рабіна, радыкал, дакор, мак, нос, даклад. Ян, яд, градка, Ада, бык, ікона, народ, бал.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйграй: Павел Герасімюк з Махната-га, Ева Лапінская, Кацярына Харытанюк, Віялета Раманюк, Эдыта Пер-равой і Наталля Дэмітрук з Бельска-Падляшскага, Барбара Шыманюк з Дубіч-Царкоўных, Кацярына Філіпяк, Барбара Галёнка і Эмілька Анд-расюк з Дубін. Вінштрум!

Лістапад

Месяц дажджу —
Лістапад.
Час журбы —
Лістапад.
Найбольш сумны ў восені —
Лістапад.
Аднак гэта месяц запустай —
Лістапад.
Час прыгожага кахання —
Лістапад.
Месяц у якім
Маё жыццё змяняеца —
Таксама лістапад.

Іаанна КАНАНЮК,
П „а“ клас Гімназіі ў Нарве

— Ёсць многа планаў, я не ў сіле іх палічыць.

— *А ці ў такім працы знаходзіш час на асаўстыя справы?*

— Так! (пацвярджае ўпэўнена). Даю рады. Ведаю, што будзе цяжка, аднак, стараюся не пераймацца. Імкнуся да мяты. Пакуль што, „ёсць добра”.

— *Як вынікі Агульнапольскага конкурсу беларускай паэзіі і прозы?*

— Было вельмі прыемна. Я атрымала вылучэнне. Не спадзявалася нічога вышэйшага. Найбольшым шчасцем было выданне томіка „У краплях дажджу”, у якім апынулася і мае вершы. Гэтым я найбольш ганаруся. Ведаю, што гэтае астанецца мне на ўсё жыццё, што будзе вялікім успамінам.

— *Ці ты хацела б калісьці выдаць свае вершы? Ці думала аб гэтым?*

— Не думала. Пішу пераважна для сябе, сваёй сатысфакцыі.

— *Аб чым марыш у гэтую хвіліну?*

— Ого! (сміеца, аднак, задумоўваеца на даўжэйшую хвіліну). Калісьці, практична, я не ўмела марыць, але цяпер ўсё памянялася. Не ведаю... Хачу быць шчаслівай.

— *А ты не ёсць?*

— Не... Хаця дасягнула шмат: у школе, Брацтве, пішу, ўсё ж такі чагосьці мне не хапае. У душы нешта перашкаджае...

— *Жадаю надалей поспехаў і ўсяго добра га ў жыцці. Дзякую за размову.*

— Дзякую таксама.

Гутарыла Патрыцыя КОС,
Гайнаўскі беліцэй
Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Аўто з планеты Макін

(частка X)

Навальніца сціхла. Сонік памалу аддыхваўся ад аграмаднай колькасці інфармацый, якія трапілі ў яго памяць з Інтэрнэту. Штосьці ціха шумела ў яго сярэдзіне.

— Перабіраю інфармацыі, — растлумачыў самаходзік. — Для разгляду, праверкі адкідаю інфармацыі, нязгодныя адна з адной. А то, сапраўды, ад гэтага смецця можна папсавацца, словам — здурэць!

— Вось, вось! — згадзіўся Mixas. — Таксама ў школе: калі не перафільтруеш усяго ў мазгах, дык поўнасцю з глузду з'едзеш!

— З чаго з'едзеш? — перапытала Сонік. — Як файна сказана!

Вышлі з пунькі на вуліцу. Ужо вечарэла. Трэба дадому дзесяцям збірацца.

— Давайце, падыдзем да таго месца, дзе мы прызямліліся, — папрасіў Сонік. — Неяк мне неспакойна на душы...

На палянцы, дзе прызямліўся быў касмічны карабель з планеты Макін, апрош выгарэлага круга, цяпер поўнага дажджавой вады, нічога не было. Сонік пад'ехаў да самага берага долу.

— Няма іх, — прастагнаў самаходзік, а голас яго быў металічны, зусім іншы, чым нядаўна; напэўна, моцна хваляваўся.

— Не перажывай! — сутешыў яго дзед Іван. — Можа, не адляцелі?..

У музей над адкрытым небам

Аднойчы наша выхавацелька выйшла з прапановай, каб усім нам сходзіць у Студзіўды ў музей Дарафей Фіёніка. Мелі б мы там дапамагаць парадкаваць скансэн, а потым — сустрэцца ля вогнішча. Вядома, мы на гэта пагадзіліся.

У нядзелю 16 кастрычніка раніцай мы сабраліся каля школы разам са спадарыняй Валянцінай Бабулеўчы ды пайшлі ў музей. Было ѥёпла, сонечна і вельмі прыемна. І хоць Студзіўды ад школы далёка, вандроўка мінула нам хутка і весела.

Вучні нашага класа, якія жывуць блізка скансэна, і Дарафей Фіёнік прывіталі нас на месцы. Яны зразу назначылі кожнаму працу. Дзяўчынкі мелі выціраць экспанаты і прыбіраць у хаце, а хлопцы — парадкаваць падворак і свіран.

У першую чаргу я пачала выціраць з сяброўкамі калаўроткі, збанкі і іншыя гліняны посуд. Потым вытрасала ходнікі, мыла вокны, дзвёры, выцірала паліцу. Іншыя дзяўчата таксама многа рабілі — мылі падлогу, слалі ложак і падмяталі ў сенях. А я найбольш дапытвалася аб паходжанні і прызначэнні некаторых рэчаў, якіх ніколі раней не бачыла. А я была ўсяго цікавая. Пан Дарэк усё мне растлумачыў і дзякуючы яму я шмат чаго даведалася.

Бася Жэрунь і яе сябры з класа.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

— Таму мне і страшна! А што, калі іх хтосьці тут знайшоў?! Калі забралі іх вашы? Або... згарэлі ад пे-руна?!

— Калі б ударыў у іх пярун, дык мы пачулі б? Праўда, дзеў?

— Напэўна! — усклікнула Юльця — Сонік, напэўна твае макінця не падаліся кудысьці далей, схаваліся. А калі што, дык... заставайся з намі!

Сонік заціх.

— Медзь! Медзь! — раптам усклікнуў. — Юльця, дзе твая пружынка? Дай мне яе сюды!

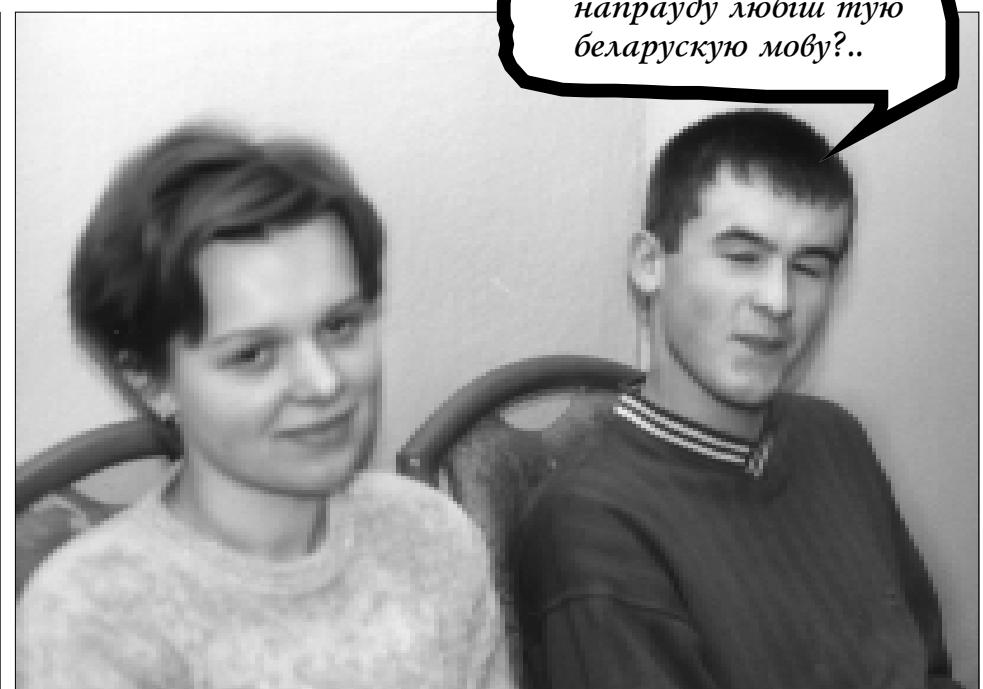
Юльця прыклала пружынку да антэнкі, якую працягнуў Сонік. З антэнкі высунуліся шчупальцы, якія спраўна ўхапілі пружынку і прыклалі яе да берага абарэлай ямы.

Ведаю, напрыклад, што доўгая рамка з шматлікім „шнурочкамі” — гэта частка кроснаў. Між гэтымі шнурочкамі, ткучы, трэба было працягваць нітку. Думаю, што мне на такую працу не хапіла б цярпіласці!

Пасля заканчэння работы мы пайшлі на палянку да вогнішча. Былі там ужо прыгатоўлены каўбаскі, хлеб і вялікі кошык яблыкаў. Сказаў нам, што гэта яблыкі-дзічкі, якімі мы раней, напэўна, не чавсталіся. Распалілі мы вогнішча, расселіся наўкол яго і ўзяліся пячаць каўбаскі. Усе са смакам іх елі, а некаторыя хлопцы бралі яшчэ да кладку, а потым пяклі тыя яблыкі, хлеб, а нават хацелі спачы кіслыя агуркі. Неўзабаве пан Дарэк сказаў, што прынясе дэсерт. Вярнуўся з вялізной міскай, у якой прынёс Ѿёплія, пахкія булачкі. Былі яны ад ягонай мамы, ад якой прынёс нам і прывітанне. Булкі былі вельмі самчынія, таму хутка ў місце не засталося ні адной. Такія смачныя булкі пячэ і мая бубуля.

На заканчэнне гэтага прыемнага дня зрабілі мы здымак і вярнуліся дахаты.

**Бася Жэрунь,
І „п” клас Гімназіі № 3
у Бельску-Падляшскім**

Мажэна і Чарак.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Бардаванне

І зноў настала восень... Кожны (беларускі) бард напэўна доўга чакае гэты пары года. Увесь год дакладна вывучае слова сваіх песен. Старанна чысціць інструмент. Шукае восеніскага натхнення... Мэта вядомая — бельскі фестываль „Бардаўская восень 2000”, арганізаваны Звязам беларускай моладзі (пры нагодзе — дзякую, што нешта робіцца ў Бельску). Сёлетні спектакль яшчэ да свайго адкрыцця атрымаў мянушку „Студэнцкая восень”. І слушна, калі глядзець на ўзрост удзельнікаў. Немагчыма напісаць пра ўсіх шаноўных бардаў. Хто іх не пабачыў, той і так не зразуме. Не буду таксама пісаць пра паважаных спонсараў, лік якіх тлумачыць колькасць выкананіццаў. Найболыш шчодрых можна было пабачыць на рэкламным стэндзе ў час канцэрта ў зале Бельскага дома культуры. А вось пра ўражанні, трэба напісаць. А яны, як у кожнага — розныя. Думаю, што адмаладжэнне ўдзельнікаў мела добры ўплыў на фестываль, хаты не да канца. Вядома, праблемы моладзі (а яе было найбольш у зале) найлепш выяўляюць маладыя — студэн-

ты. Некаторыя аднак спявалі насупраць гэтаму — на манеру сапрайдна-чуллівых бардаў. Тэксты песен былі на слова сучасных паэтаў. Па канчатковых рашэннях журы відаць было адно — перад намі доўгая дарога ў перамене стэрэатыпаў... Памылкай таксама лічу выступ гурту з Гайнайшчыны. Не кажу, што іхня музыка мне не падабаецца. Проста, неяк не пасуе да „Бардаўской восені”. А па-другое, некаторыя (высока паставленыя) не хацелі б хіба другога „Басовішча”... Толькі дзякуючы ўпартасці я пабачыў усіх выкананіццаў, быў да канца. Гэта і выратавала сёлетню „Бардаўскую восень” у маіх вачах. Менавіта быў гэта выступ супольнага праекта вядомых беларускіх гуртоў — „Крыві” ды „Н.Р.М.” — „Я нарадзіўся тут”. У час выступу заўважалася надзвычайнае зацікаўленне — не толькі на канцы залы. Незвычайнае — людзі пачалі гуляць. Ззаду стварылася міні-„Басовішча”... Адзін момант з фестывалю „Бардаўская восень 2000” запамятаю да канца жыцця. Незвычайнае хваляванне ў час песні „Магутны Божа” выклікала слёзы не толькі ў мяне. Стаяла ўся зала... усе беларусы...

Тамаш Суліма

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Князь Валодша і вайна з крыжакамі

Німецкі манах

Аднойчы разам з замежнымі купцамі ў Полацк прыбыў німецкі манах Мейнард. Госць быў у падношаным адзенні і трymаўся ціха і спілла. Ён хацеў сустрэцца з полацкім князем.

Тады ў нашай старажытнай дзяржаве ўладарыў князь Валодша. Немцы пачціва называлі яго каралём Вальдэмарам. У княжным хораме манах папрасіў у караля Вальдэмара дазволу ахрысціць зямлю племені ліваў, якія плаціла палаchanам даніну. Гэтая зямля ляжала там, дзе Дзвіна ўліваецца ў мора. Яе жыхары, як не-калі і нашы продкі, былі паганцамі і маліліся старым багам у святых гаях і дубровах.

Валодша даў манаху згоду. Ён не хацеў пісаць адносінаў з багатымі німецкімі гарадамі, дзе гандлявалі полацкія купцы. А яшчэ ён верыў, што Мейнард — шчыры чалавек і сапраўды хоча служыць Ісусу Хрысту.

Цікава, ці ты
напраўду любіш тую
беларускую мову?..

30PF-A № 48
26.11.2000

(працяг будзе)

Міра ЛУКША

Перад чацвёртай алімпіядай

Размова з аперацийным дзяжурным Павятоўага цэнтра кіравання Дзяржаўнай пажарнай аховы ў Бельску-Падляшскім старшим аспірантам Яўгенам СЕЛІВАНЮКОМ і заадно двухкратным чэмпіёнам Польшчы ў спаборніцтвах на пажарнай паласе перашкод на дыстанцыі 100 метраў, удзельнікам трох алімпіяд сусветнай пажарнай арганізацыі ЦТІФ.

ицу на алімпіядах ЦТІФ у Варшаве (1989), Берліне (1993) і дацкім горадзе Гернінгу (1997). Ці паедзеце на чарговыя міжнародныя спаборніцтвы ў фінскім горадзе Куопі ў 2001 годзе?

Хаця мае спартыўныя вынікі на ліпеньскім чэмпіянаце Польшчы ў Чанстахове аказаліся па меры задавальняючымі, аднак адчуваю саперніцтва з боку маладых спартсменаў. Гады робяць сваё! У лютым 2001 года ў Торуні адбудуцца адборачныя спаборніцтвы ў спартыўнай зале і, магчыма, зімою са зборнай паедзе на трэніровачны лагер.

— Як Вы працуеце над захаваннем формі?

— Не асцерагаюся фізічнага высілку і на работе, і ў час адпачынку. На 15-гектарнай гаспадарцы не пасядзіш бясчынна і кожны фізічны высілак лічу свайго роду трэніроўкай. А мануальная ўмеласці ўдасканальваю на работе, у кантакце з пажарным абсталяваннем. Маім поспехам спрыяе камендант, які дазваляе частку службовага часу прызначыць на спартыўныя заняткі. Дома садзейнічае мне жонка, якая часта заступае мяне на гаспадарцы.

— Ваўко, якія ўспыхнуў чэмпіёнат Польшчы па пажарным спорце?

— Люблю канкрэтную работу. Найбольш задавальняюць мяне палявія работы восенню, напрыклад, калі ару трактарам і бачу скібы свежаўзаранай зямлі. Тады чалавек духова лепш сябе адчувае.

— Аб чым марыць двухкратны чэмпіён?

— Салідна падрыхтавацца і паспяхова выступіць на бліжэйшым чэмпіянаце Польшчы, стаць членам зборнай і падехаць на алімпіяду ЦТІФ у Фінляндыю. Было б гэта ўвянчаннем майі прыгоды са спортам і майі памкненняю. Была б гэта мая чацвёртая алімпіада.

— Дзякую за размову і жадаю поспехаў.

Гутарыў і фатаграфаваў
Міхал Мінцэвіч

— Як Вы сталі пажарнікам?

— У 1981 годзе, у 17-гадовым узросце, я добраахвотна ўступіў у пажарную каманду ў Галадах. Пасля заканчэння Тэхнікума механізацыі сельскай гаспадаркі ў Супраслі, у якім я займаўся спартам, мелі мяне прызываць у пагранічныя войскі. Але калі з'явілася магчымасць стаць пажарнікам, я ёю пакарыстаўся. За гэта я ўдзячны школьнаму трэнеру Ежы Шасталу, які якраз рыхтаваў пажарнікаў да спаборніцтваў за чэмпіянат Польшчы па пажарным спорце і зарэкамендаваў мяне ў сваю каманду.

— У спартыўным клубе „Падляшиша“ Вы быў бар’ерыстам на 110 і 400 метраў. Ці гэта дапамагло Вам атрымаць поспех у пажарным спорце?

— У мяне была папярэдняя падрыхтоўка ў бар’ерным бегу. Засваенне ўмеласці стыковання шланга і хаджэння па лесвіцы далося мне вельмі хутка. 1 сакавіка 1986 г. стаў я працаўнік пажарнікам, а ўжо ў чэрвені таго ж года ўдзельнічаў у чэмпіянаце Польшчы ў Вроцлаве і стаў членам зборнай краіны.

— Вы тройчы рэпрэзентавалі Поль-

шчы на алімпіядах ЦТІФ у Варшаве (1989), Берліне (1993) і дацкім горадзе Гернінгу (1997). Ці паедзеце на чарговыя міжнародныя спаборніцтвы ў фінскім горадзе Куопі ў 2001 годзе?

Хаця мае спартыўныя вынікі на ліпеньскім чэмпіянаце Польшчы ў Чанстахове аказаліся па меры задавальняючымі, аднак адчуваю саперніцтва з боку маладых спартсменаў. Гады робяць сваё! У лютым 2001 года ў Торуні адбудуцца адборачныя спаборніцтвы ў спартыўнай зале і, магчыма, зімою са зборнай паедзе на трэніровочны лагер.

— Як Вы працуеце над захаваннем формі?

— Не асцерагаюся фізічнага высілку і на работе, і ў час адпачынку. На 15-гектарнай гаспадарцы не пасядзіш бясчынна і кожны фізічны высілак лічу свайго роду трэніроўкай. А мануальная ўмеласці ўдасканальваю на работе, у кантакце з пажарным абсталяваннем. Маім поспехам спрыяе камендант, які дазваляе частку службовага часу прызначыць на спартыўныя заняткі. Дома садзейнічае мне жонка, якая часта заступае мяне на гаспадарцы.

— Ваўко, якія ўспыхнуў чэмпіёнат Польшчы па пажарным спорце?

— Люблю канкрэтную работу. Найбольш задавальняюць мяне палявія работы восенню, напрыклад, калі ару трактарам і бачу скібы свежаўзаранай зямлі. Тады чалавек духова лепш сябе адчувае.

У цэнтры праваслаўнай культуры, гэтым аазісе культуры ўсходніх славян, ніхто не мае права „сычэць“ на беларускую, рускую, украінскую мовы, ці на тутэйшы, паўднёва-ўсходні паляшукі дыялект. Гэтыя мовы тут усім зразумелыя і блізкія.

Потым быў перапынак, а калі ён скончыўся, Янка Зенюк з разгону пачаў далей весці сустрэчу па-беларуску.

І раптам як не сыкні панюся, седзячая каля мяне, як не ўскочыць яна са свай-

За адну бутэльку

Колькі не пі — не нап’ешся. Не нажарэшся. Жыві, жыві — не нажывішся. Будні шэрья мінаюць, бы той шэры пясок перасыпаецца. Каб не святы, не пацеха — што за жыццё было б! А калі няма дома да каго рот расчыніць, нават каб аблаяць! Сабака ў будку забіўся ад страху ад жорсткага гаспадара, што косткі яму не кіне, а абцасам пачастуе, кот кульбіцца пад пярогам, баіцца нават злouленую мыш паказаць, пахваліцца, бо замест пахвалы за каршэн улупіць. Каб кабета якая... Каб наварыла, прыбрала, прытуліла... Ды за такую раскошу плаціць страхоўку трэба. Бо, калі што, ні „мацярынскага“ не заплаціць, ні рэнту па інваліднасці не дадуць. Прыйдзе якая, што замуж у Польшчу хо-ча ад бяды ўцячы, пабачыць, як гаруеш, дык задзярэ хвост, далей паляціць, шчасціца шукаць. А ты жывеш, з бульбы на бу-ракі, на рэпу перакідаешся. Ну, дык чаго ж не выпіць, гора-чарвячка не заліць, не ўтапіць!

А калі збярэцца кампанія думаючых, адчуваючых падобна? Гэта ж добра — лягчэй на душы. А калі не, дык той ціжар такі страшны, вялізны робіцца, дык, здешца, за ўвесь свет пакутуеш. І пакута тая набірае сэнсу такога, што п’еш бы за ўвесь свет, за мучанікаў сучасных, бедалаг няшчасных. І за без веку загінуўшых вып’еш, за загінуўшых „на моры“, за выкінутых за борт жыцця... І то злосць часам агорне чалавека, або жаль несусветны, што гатоў бегчы, біць, плакаць, абняцца з усім светам або біць, біць без шкады, бы выбіць можаш, як з таго ходніка, увесь злосны пыл і бруд. А потым і нічога не памятаеш. Спіш. І кепска потым робіцца, пакутна ў вантрабах, у галаве, але хоць ведаеш, ад чаго ўсё гэта.

„Так пілі, так пілі, што амаль не паслеплі!“ — любіў хваліцца Фёдар Бутылкін. Да шчэнту высаходы ўжо, закансерваваны, як казалі ў вёсцы П. Ды ж яшчэ нестары. І калегі яго нестарыя, ды па выглядзе не пазнаеш, што ім толькі за сорак ці пад пяцьдзесят.

Піць можна ўсё, што вадкае. І не пахне вадою ці малаком. Не, дзінатуры ў П. піць не хочуць. Свой гонар маюць. Бо калі ўжо дзінатуру п’еш, дык зусім ты пра паў. Ты тады дзінатуршык, сінясоны, на ту галоўку вышчараную падобны з аблучча. Дзе тут думаць пра жанчыну, пра кавалак хлеба для сям’і! Фёдар, хоць не скажаш, што прыкладны сын і гаспадар, дык карову падоіць, свінні дасць у карыта. Людзям паможа. І Сірожка, і Ануп, і Жорка, і Манюсь. У Манюся нават свая кабета ёсць. Хай хто кіне камень у іх, палічыўшы сябе няявінным! Ніхто не кіне! Папытайцесь ў суседзяў. У кожнага ёсць свой грашок. А выпіць? Нават празідэнты выпіваюць, кажа Фёдарава суседка Аграфка. І дзяюк маюць, і ніхто іх з прэ-

зіднтуры не скідае. Хай сам кожны ведае, калі адышці. Хай кожны сваёю спраўваю займаецца. Ты, пан Лукаш Правасуд, таксама.

Скажуць мне штосьці, калі б сеў з імі ды выпіў. З закускай, з хлебам. Тут вёска не такая пітушчая, як некаторыя, дзе ў дзень жывога мужыка не знайдзеш. Усюды ўпраўлена, парадак на падворках, каровы выдаены, павыганяны на пашы, садкі, кветкі пад хатамі. Дык сядзем пад яблынкай на асені падворку ў Аграфікі, на століку, што зімой і летам пад яблынкай, чырвоныя яблыкі, жоўты перац, памідоры, фасоля згорнутая на бераг. Закусваем перчыкам. Памінкі такія. Асенія. Па Сірожку.

Па Сірожку сумуем, па дурному хлопцу, што бутэлькі не дане ў кампанію. Не першы раз пасыпалі яго па пляшачку, бо наймалодшы. Хуткі ў лытках. Назіралі былі па кішэнях па грошыку, хапіла на пляшку. На „рускую“ хапіла. У Малініка зайдэды рускі тавар пакідаюць. Папёр Сірожка на ровары да яго, купіў. Ды не даехаў з пляшкай. Ці мо забыўся, куды яму ехаць? То ж у П., да Фёдара, на падворак! Сірожка ў палове дарогі злез з ровара, прысёў пад дрэвам, апаражніў свой скарб, парожнюю пляшку ўкінуў у сетку. Пастаяў, прыпомніў, куды меў ехаць, ды пакаціў проста да сасмяглай кампаніі. Дзе тут справядлівасць — напоўсам? Не давёў?! А чые ж гроши былі??!

Біў Сірожку сам Фёдар Бутылкін. А тыя сядзелі ды глядзелі, як той, худзенькі і кволы, хістаецца пад размахамі Бутылкіна. А можа і не бачылі? Ка-залі пасля, што настолькі п’яныя былі, што нічагуткі не разбіраліся, хто каго б’е і ці ўгугуле хтосьці б’еца. Чулі сварку. Фёдар з натуры крыклівы, не гаворыць, а ўскрыквает, кожнае другое слова то грубая лаянка, дык думалі, што прости „мазгі ўстаўляе“ малому. Можа, каб Сірожка крычаў, ратунку прасіў? А так то Фёдар біў у Сірожку як у меж калом, аж той і дыхаць перастаў. Пераламаў яму чэрап, пабіў калені, руки, і калом тым прабіў рэбры. Бы да сэрца даставаўся. Сам ён нічога не памятае. Кажа, нейкі чмут найшоў на яго, вочы замуціў. Бы з д’ябламі біўся. Калі б не ён, Фёдар, д’ябла таго не забіў, дык той яго зноў, і зноў, мучыў бы!..

Не першы раз Фёдар з д’ябламі біўся. Цяпер яму шчэгэ горай, у арышце. Ні піць не дадуць, а голад гарэлачны яго тузе за вантробы, за сэрца, і лячыць не лечаць.

Ці лячыць? Што лячыць? — мяркуе Аграфіка, закусвачы зімовым яблычкам. І слёзы тое яблычка абліваюць. Шкадуе. Не шкадавала хлопцам гарэлкі, калі прыходзілі памагаць у гаспадарцы. Но як гэта — без бутэлекі? Традыція ж...

Лукаш ПРАВАСУД

неката загаворыць, ды найчасцей робіць гэта так сарамліва і азіраючыся, як на вуліцы.

Беларускай, рускай, украінскай мовамі нават паляшукаму мясцовому дыялекту, хаты ён не з’яўляецца літаратурнай мовай, трэба даць зялёнае свято ў Цэнтры праваслаўнай культуры.

Як прыемна было, калі ў гэтым жа цэнтры сербскі паэт Владан Стамянковіч, узяўшы ў руکі „Ніву“ з артыкулам, у якім я пісала пра яго, усміхнуўся і свабодна ды ўголас прачытаў пабеларуску. Для яго гэта мова не была агідная. Наадварот, ён ганарыўся тым, што ведае яе.

Калі б тая панюся прачытала гэты тэкст у „Ніве“, а не казала на яе: „Фё!“, то можа нешта зразумела б. Прынамсі наконт сваёй асабістай культуры.

Ада ЧАЧУГА

На Дуброўшчыне

[1 ♂ працяг]

вёску. У Ячне пражывае каля ста душ у каля дваццаці пяці хатах; сем хат пустуе. Калі я спытаў пра хату недалёка царквы, у якой заміж даху фольга, да ведаўся, што ў ёй жыве мужчына, які, калі дах ягонай хаты заваліўся, адмовіўся перасяліцца ў другую.

22 ліпеня 1944 года Ячна згарэла. Мікалаю Зайко, напрыклад, згарэл ўсе будынкі, а з байкаватага садка ўцалелі толькі дзве яблынкі... Немцы паставілі на рацэ Сідры, на подступах да Усходняй Пруссіі, абаронную лінію, а вёску падпалілі, каб паставіць дымную сцену. На памятку гэтай падзеі 22 ліпеня 1984 года ўстанавілі мемарыяльную пліту. Пасля вайны некалькі хат спалілі яшчэ банды.

У вёсцы чацвёра дашкольнікаў і дзесяць школьнікаў, якія ходзяць у школу ў Гарасімавічы. Гміна не арганізуе давозу вучняў у школу, часам некаторыя бацькі падвозяць толькі сваіх дзяцей. Спадарыня солтыс пракаментавала гэты факт заніканнем традыцыйных сувязей між людзьмі — паволі людзі абмяжоўваюцца да сваіх толькі хат і сем'яў. Моладзь выезджает ў гарады, а тыя, што астаюцца — даязджаюць, напрыклад, муж спадарыні солтыс даязджае на працу аж у Беласток!

У вёсцы восем сем'яў у прадуктыйным узросце. Няма тут спецыялістычных гаспадарак, толькі адзін прабуе гадаваць коней — мае іх каля дваццаці штук. І ў іншых гаспадароў ёсьць коні, але толькі каб агарод узараць, барона-мі павалачыць поле або дзеля прыемнасці пракатаца на санях. У Ячне два камбайны, дванаццаць легкавушак і каля трыццаці трактароў. Дваццаць два гады назад праклалі тут водаправод, два гады таму правялі тэлефонізацыю, а трэх гады назад на вуліцы паклалі асфальт.

З Ячна напраўляюся жвіроўкай у Гарасімавічы. Перад самымі Гарасімавічамі насып колішній чыгункі з Гродна ў Сувалкі. Пасярэдзіне вёскі два крыжы, на адным з іх надпіс: „ТЕИ KRZYSZ POSTAWIONY ZA DUSZE W CZYSCZU BEINDOACE” — калісі польская мова была тут, відаць, экзотыкай. Іду ў солтысаў дом. Солтыса няма дома; у дзяржаваўнае свята — 11 лістапада — солтыс пайшоў праўдападобна пайграць з сябрамі ў карты. Пра вёску тады распытваю ягоную сям'ю.

У Гарасімавічах трывалаць пяць хат, у іх ліку дзве пустыя і дзве разваленыя. Колькі ў іх жыве людзей — цяжка даве-

даца. Адна сям'я выбралася ў ЗША — усім сямейнікам пашчасцілася атрыманець „зялёныя карты”. Толькі адзін вясковец працуе ў Дуброве, а апошня жывуць з зямлі. Спецялізаваных гаспадарак у самой вёсцы няма — людзі трymаюць усяго пакрысе. Толькі да аднаго гаспадара на калённю прыяджаете машина з Дубровы па малако.

У вёсцы ад дзесяці гадоў працуе водаправод. Нядайна падключылі і тэлефоны. Спярша на тэлефоны записаліся дзесяць гаспадароў. Другія гаварылі: „А нашто ён мне там патрэбны”. Калі аднак аппараты паявіліся ў суседзяў, дваццаць з тых недаверкаў захацела мець іх і ў сябе.

У школе, пабудаванай у 1954 годзе, якая адразу атрымала імя Грыгорыя Кунавіна, савецкага салдата, які падчас баяў на лініі Сідры паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросава, перакрыўшы сабою кулямётны агонь ворага па таварышах, вучыща 32 дзяцей з Гарасімавіч, Ячна, Вострава і Хільманаў-Вёску. Найбольш іх у прадшколі і нулявым класе — чатырнаццаць. У пятым класе толькі двое вучняў. Спытаў я солтысавага сына, што ён ведае пра патрона школы.

— Rzucił się na armatę, aby ratować mieszkańców, — адказаў.

Школа імя Кунавіна працуе ўжо апошні год, з наступнага дзесяці будуць пераведзены ў школу ў Ружаны Сток. Цяпер яшчэ штогод адбываюцца мемарыяльныя ўрачыстасці ў гонар Грыгорыя Кунавіна, і штогод прыяджает ў Гарасімавічы ўдзельнік баёў за вёску, якому тады было васемнаццаць гадоў.

Да 1954 года школа размяшчалася ў вясковай хаце. Будаваць школу хацецілі ў сябе і ячнікі, і гарасімавіцы. І хаця ў Ячне было многа пээрэўцаў, усё ж такі школу паставілі ў Гарасімавічах, бо тут было сто дзяцей і прызначаны пад школу пляц, а ў Ячне толькі дваццаць дзяцей.

Згадваючы пра пээрэўцаў, варта вірнуцца больш за пайстагодзя назад. Калі насталі першыя саветы, многія жыхары суседняга Вострава сталі чыноўнікамі ў раённай тады Дуброве. Калі аднак прамінула вайна, давялося ім выбрацца ў СССР. Пасля баёў на Сідры асталося навокал многа рознага ружжа, якое падхапілі навакольныя жыхары. Пасля яны хадзілі па начах і патрабавалі саланіну — ад таго і назвалі іх саланінікамі. І вось тыя саланінікі і прымусілі астраўлян пакінуць усё сваё і шукаць паратунку за мяжой. Выехала

Крыжы ў Хільманах.

і некалькі сем'яў з Крапіўна ды адна сям'я і адзін кавалер з Гарасімавіч; кавалер той хадзіў да тae самае дзяўчыны, што і адзін з саланінікамі. З Ячна ў СССР не выехаў ніхто.

З Гарасімавіч пайшоў ў Хільманы. Ішоў дарожкаю, якою хільманаўскія дзесяці ходзяць у гарасімавіцкую школу: праз сенажаці і кладку на Сідры. На месцы тae кладкі пагранічнікі, займаючы будынак былога хільманаўскай школы, абяцалі пабудаваць mastok. На абяцанні, пакуль, і асталося. А кладачныя дошкі даволі ўжо трухляватыя.

Пры ранній санації Хільманы былі адной вёскай, жыхары якой абраўлялі палоскі вузкія. У 1933-34 гг. праведзена была камасацыя і тыя, якіх участкі апнуліся далёка ад вёскі, перабраліся на калёні, бо ў вёсцы дом пры доме стаяў. Такім чынам вёска раздзялілася на Хільманы-Вёску і Хільманы-Калёнію. Пасля вайны пятнаццаць сем'яў выехала ў СССР, найчасцей з прычыны начнога націску саланінікамі і з-за цеснані, калі ў адной хаце жылі два браты з сем'ямі, а ў сівінне — трэці.

Сёння, як паведаміў міністрыс Хільманаў-Вёску Вячаслав Ганчарук, у абедзвюх частках працуе каля двухсот душ. Пустых хат каля дваццаці, а тых, што ўжо не заселяцца — траціна. Дашкольнікаў у вёсцы сям'ёра, а ў школу ў Гарасімавіч ходзіць шасцёр дзяцей з Хільманаў-Вёску і ў школу ў Дубасна — дзесяцёра дзяцей з Хільманаў-Калёні. Была і ў Хільманах школа, але злікіддавалі яе пяць гадоў таму. Цяпер адну частку яе займаюць пагранічнікі, а другую — крама. Прыяджаете і дзве аб'язныя крамы: адна з Саколкі, другая — з Дубровы.

У вёсцы адзін гаспадар мае аўчарню. Раней яшчэ адзін меў абору, але злікіддаваў. Апошня гаспадары трymаюць усяго пакрысе. У найбольшым статку кароў — пяць штук. Крыху гаспадароў прабуе заняцца конегадоўляй — людзі хапаюцца ўсяго, каб пратрымацца. А дзве траціны хільманаўскіх гаспадароў працуе ўсяго пакрысе у горадзе, а зямлю абраўляюць толькі на паперы. Кожны трэці гаспадар мае трактар. У вёсцы пяць легкавушак, два фургоны і шэсць зборжавых камбайнаў. І чатырох старэйших кавалераў.

За вёскаю, на ўзгорку, нягледзячы на экуменічныя *któ się czubi, ten się lubi* беластоцкіх „братоў у Хрысці” рознага рангу, дружна стаяць шэсць праваслаўных і каталіцкіх крыжоў. На адным з іх, чыгунным, уражвае выдатна захаваны надпіс: „ЗА УПОКОЙ ДУШИ КАРЛА ЯНУЦІКА УБІВШАГО ВО ВРЕМЯ РУССКО-ТУРЕЦКОЙ ВОЙНЫ ВЪ 1877 Г. И ЗА УПОКОЙ УСОПШАГО ВАРФОЛОМЕЯ ТАРАСЕВИЧА И ИХЪ РОДСТВЕННИКОВЪ. КРЕСТЬ СООРУЖЕНЬ КАЗИМИРОМ ЯНУЦІК 1878 Г.” Наш зямляк мо ваяваў за славутую Шыпку, і так як і дзесяткі гадоў пазней Грыгорыю Кунавіну, за сотні вёрст ад роднай зямелькі, ахвяраваў сваё маладое жыццё лютай вайне.

Пакідаю Хільманы і падаюся бліжэй большых дарог. Іду насыпамі колішній чыгункі ў Дубасна і далей, у Беняўцы. І зноў коратка магу захапляцца прыгажосцю тамашняга восеньскага краявіду, пакуль не праглынне яго вячэрні змрок. Дуброўшчына — прыгожы рэгіён!

Аляксандар ВЯРБІЦКІ
Фота аўтара

У маладых братчыкаў

Новая управа

Выбарчая супрэчча Брацтва права-слайшай моладзі ў Гайнаўцы адбылася 15 верасня 2000 года. Тады выбрана была новая управа Гайнаўскага аддзела, старшынёю якога стала Юстына Грыбенюк, вучаніца II класа Гайнаўскага бел-ліцэя. Яе намеснікамі сталі: Эмілія Троц, Радаслаў Троц, Пётр Шыкула і Яраслаў Бірэлка.

У час канікулаў маладыя братчыкі былі суарганізатарами пешаходных паломніцтваў у Супрасльскі манастыр і на Святу Гару Грабарку. Зараз сябры Брацтва сустракаюцца кожную пятніцу і знаёміца з фрагментамі Евангелля, якія чытаюцца ў час нядзельных Літургій. Можна тады ставіць пытанні святарам і абмяркоўваць проблемы духоўнага жыцця. Нядайна распачаліся спатканні з педагогамі Ірэнай Сніткоўскай наконт залежнасці маладых лю-

дзей ад алкаголю, папяросаў і наркотыкаў. Вучні збіраюцца хадзіць у Дом міласэрнасці, каб дапамагчы састарэлым прыбраць у пакоях і паразмаўляць з імі. На свае спатканні будуюцца запрашальнікі вядомых у праваслаўным асяроддзі людзей.

Аб манастырскім жыцці

20 кастрычніка 2000 года моладзь ужо трэці раз сабралася ў бакавой царкве Свята-Троіцкага сабора ў Гайнаўцы на акафісце да святога мучаніка дзіцяткі Гаўрыіла. Зараз акафіст чытаецца кожную другую пятыніцу ў семнаццаць гадзін (наперамен з акафістам да Божай Маці перед яе іконай „Нечаканая радасць”). Пасля малітвы вучні, згуртаваныя ў Брацтве праваслаўнай моладзі спаткаліся з ігуменам Супрасльскага манастыра айцом Германам, які расказаў аб манастырскім жыцці і духовым развіцці чалавека.

Госцем моладзі быў ігумен Супрасльскага манастыра айц Герман.

Госць адзначыў, што манахамі становяцца людзі, прызваныя на гэты жыццё шлях Богам. У яго жыцці быў та-кі момент, калі акружалаючы свет, з усімі яго прывабнасцямі, перастаў яго цікавіць.

— У мене паявілася вялікая прага быць як найбліжэй Бога. Пайшоў я ў манастыр пабачыць якое там жыццё і застаўся, — заяўіў ігумен. — У та-кіх выпадках чалавек траціць ахвоту жыцця сярод свецкіх людзей.

Ігумен Супрасльскага манастыра заклікаў моладзь да самадасканалення ў духоўным жыцці. Адзначыў ён, што няма ніякай розніцы паміж духоўным жыццём манахаў і свецкіх людзей, бо адны і другія павінны намагацца наблізіцца да дасканаласці, а можна гэтага дабіцца трymаючыся тэзісу: „Жыцць, не сумаваць, не асуджаць, не кryўдзіць”.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Снапрэбіўся ў Інавроцлаве

Язэп Найдзюк (vel Александрович).

Пра Язэпа Найдзюка здаецца больш напісалі палякі, чым беларусы. Сам ён быў беларусам і Беларусі прысвяціў сваю маладосць — з 1926 па 1944 г. — агулам 18 гадоў жыцця, здабыў практику ў беларускай працы, можна скажаць, стаў спелым дзеячам, каб яе развіваць далей. Аднак лёс не дазволіў да-лей змагацца за Беларусь. У 1944 г. трэба было выбраць „меншае зло”, бо Беларусі як дзяржавы не прадбачвалася на карце Еўропы. Па волі лёсу ў 1945 г. Язэп Найдзюк апынуўся ў Інавроцлаве, каб быць бліжэй Вільні, дзе засталася жонка з тройкай дзяцей. Не мог быць беларусам, а тым больш Найдзюком, бо беларусы лічыліся грамадзянамі Савецкага Саюза і падвяргаліся дэпартациі ў адпаведную савецкую рэспубліку, а пасля ссыпаліся ў Сібір. Памяняўшы прозвішча на Александровіч мог

вялікім дзеячам культуры ў Інавроцлаве. Яшчэ сёння (16 гадоў пасля смерці) у горадзе ганацаца, што шчаслівы лёс паслаў ім Язэпа Александровіча. А каб жа Беларусь была нармальнай дзяржавай, колькі карысці было б ад такога Найдзюка і не толькі ад яго. А так усю сваю энергію вымушаны быў аддаць польскому асяроддзю.

Зараз у Інавроцлаве ўсе ведаюць, што Юзэф Александровіч гэта ў са-прайнасці Язэп Найдзюк.

У гонар яго заслуг для горада на дому, у якім пражыў больш за 30 гадоў, хочуць адкрыць мемарыяльную дошку.

Беларускае гісторычнае таварыства ў асобе ніжэйпадпісанай было запрошана Пётрам Мільхертом (членам камісіі культуры Рады горада і сябрам Я. Найдзюка), презідэнтам горада Марцінам Внукам (цяперашнім старшынём Тава-

рства любіцеляў Інавроцлава) і сакратаром Рады горада Пётрам Страханоўскім (членам Польскага гісторычнага таварыства) да ўдзелу ў сустрэчы, якая адбылася 17 кастрычніка ў Гарадской управе. Прыветна было пачуць, як гаспадары сустрэчы запэўнівалі прадстаўніка беларусаў, што зробяць усё, каб памяць пра Найдзюка была адпаведна ўшанавана. Абяцалі, што горад не толькі адновіць дом па вуліцы Устроне (дзе жыў Я. Найдзюк), установіць мемарыяльную дошку, на якой будуць таксама пазначаны заслугі Я. Найдзюка для Беларусі, але таксама сарганізуе вечарыну ўспамінаў пра Я. Найдзюка, польска-беларускі канцэрт. Усё гэта яшчэ планы, але магчыма, што не надта да-лёкія. Аж не хочацца верыць, што гэта ўсё магчыма будзе ў 2001 годзе.

Пра Язэпа Александровіча ў Інавроцлаве шмат гаворыцца і пішацца. У чэрвені мясцовая бібліятэкарка Мар'ёла Вжос абараніла на Торуньскім універсітэце магістэрскую працу пра інавроцлаўскі перыяд жыцця Я. Найдзюка. PS. Нядоўна інавроцлаўская газета „Wiadomości Kujawskie” ў рубрыцы „Ludzie XX wieku” змясціла артыкул пра Я. Найдзюка. Раней Пётр Мільхерт напісаў артыкул пра яго ў „Gonię Kujawskim”. А ў трэцім томе „Inowrocławskiego Słownika Biograficznego” ёсць абышырная біяграфія Язэпа Найдзюка.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ
Фота аўтара
дзюка. Варта, каб нехта з беларусаў апісаў беларускі перыяд жыцця — дасканалая тэма для магістэрскай працы на беластоцкай ці варшавскай беларусістцы. А можа нехта з беларусаў, якія асабіста ведалі Я. Найдзюка, захочуць нешта пра яго ўспомніць? Думаю тут пра Юрку Туронка, Сакрата Яновіча ці Міколу Давідзюка, каб даць доказ інавроцлаўскім сябрам, што ён не толькі да вайны звязаны быў з беларускім рухам і беларусамі. На старонках „Нівы” толькі ў 5-я ўгодкі смерці (у 1989 годзе) Я. Найдзюка Сакрат Яновіч ад-важыўся напісаць пра яго артыкул „Не першы і не апошні”.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Фота аўтара

Зайшлі да аднае хаты, паесці просім, а там бульба ў попеле пячэцца, пахне! — Я сама хлеба не маю, — адказала гаспадыня.

Зайшлі мы ў другую хату, перанача-ваць, а нам кажуць:

— Мы ўжо самі тры ночы не спімо, у дачкі палец нарывае.

А мне мая гаспадыня была дала бінт і лякарствы; у кішэнях я гэта мела. Я палечыла той палец і мы там перана-чавалі.

Прышлі ў Пасынкі і я ў бацюшкі Мікалая Кульчицкага пасялілася. Былі ў яго два сыны ў семінары ў Варшаве. Я прыгожаю дзяўчынаю была і ён з матушкай думалі, каб мяне за аднаго са сваіх сыноў узяць. Але малодшы сын загінуў у паўстанні 1944 года, а старэй-ши пад Англіяй апынуўся.

Бацькі часта пісалі мне: Дарагое дзі-ця, у нас вялікая засуха і як там маеш што есці і добрыя людзі — мы не ад-казваемся ад цябе, але ў нас вялікі голад...

Бацюшка з матушкай не паказ-валі мне тых пісем, толькі мяне асце-рагалі, што ў мяне на радзіме вялікі голад. А каб не тыя бацюшкі — мне ж, маладой, здавалася, што калі я з ру-скім сустрэнуся, то, ці то рускі, ці та-тарын, я за шыю яму ўчаплюся!.. А тут інакш атрымалася. І калі я ўжо замуж выйшла і дзеци нарадзіліся, тады ма-тушка прынесла мне пісъмы ад маіх бацькоў...

Запісаў Аляксандр Вярбицкі

На гэтым доме ў Інавроцлаве, у якім Я. Найдзюк жыў больш за 30 гадоў, будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

Калі там добрыя людзі...

Успаміны Меланні ПРАКАПЮК, жыхаркі Пасынкі, народжанай 3 студзеня 1922 года калі Арэнбурга.

Бацькі мае, украінцы, пры цары пе-раехалі з Запарожскай зямлі на Украіне на вольныя землі калія Арэнбурга. Там былі вельмі добрыя землі і можна было набіраць іх колькі хочаш. А людзі ж не ведалі, што пасля забяруць усё ў калгасы. Жылі мы ў сяле. Зімою надувала там снегу роўна з дамамі. А пасля, як той снег растае і сплывае з Уральскіх гор, усё пльыве, а людзі ў карытах... Вада несла такую крыгу, ад якое людзі падалі. Мы на горцы жылі і ўсё бачылі. І мама на-стайвала, каб вяртацца на Украіну. У 30-я гады, калі праводзілася калекты-візацыя, а я хадзіла ў чацвёрты клас, бацькі мае вырашылі вяртацца на сваю радзіму. А там акурат выпалі трыв гады засухі і з таго голад па Украіне пайшоў.

У 1941 годзе ўспыхнула вайна з Гер-маніяй. І ў вайну там таксама засуха бы-ла і такія трэшчыны ў зямлі рабіліся, што чалавек з канём туды хаваўся. Там не-калькі разоў фронт перамяшчаўся то туды, то назад. І папілі зборжжа і салому. І нас, маладых, мабілізавалі супрацьтан-кавыя акопы капаць. Працаўала я паў-тара года на адrezку Днепрапятрок — Кахоўка. Трапіла я ў нямецкі палон. Вез-лі нас таварынамі вагонамі; поўна там было асона хлопцаў, а асона дзяўчат.

Мяне забраў начальнік эшалона ў Йаханісбург (сёння Піш), у якім было паў-тара гектара зямлі. Я сказала яму, што ў мяне яшчэ сястра ёсьці і я не хачу яе па-кінуць, таму хачу, як і ўсё апошнія, у фабрыку. То ён забраў і сястру, толькі аддаў яе ў арбайтсамт і яна працаўала не ў яго. Майго гаспадара неўзабаве за-бралі на фронт, а гаспадыні напісалі, што не мае права мець прымусовую ра-ботніцу, ба замала ў яе зямлі; трэба ад-даць такім, у якіх зямлі больш. І мяне ўзяла гаспадыня з іншай мясцовасці; працаўала я ў яе паўтара года.

Калі набліжаліся рускія, то немцы сталі адступаць і нас з сабою забіrali. Грузілі нас на нейкай станцыі ў тавары-вагоны, а народу поўна панабіва-лася. Прыйшоў жандар і кажа: Хто ма-лады — раўс, у адкрытыя платформы! Адна дзяўчына плакала, што не забра-лася і як поезд рушыў, то я выскачыла з платформы і пайшла з ёю. А людзей на станцыі, што не праўбіцца! І сярод іх сын май гаспадыні.

— Міля, чаму ты тут? — спытаў ён мяне.

— Не схацелі браць, — адказала я.

Ён кінуўся на станцыю, а поезд ужо пайшоў. А мы ціха ў лес. І немцы адсту-паюць.

— Heil Hitler! — мы ім.

А адзін падае нам руку і пытает:

— Куды ідзяце?

— Кароў эвакуіраваць, — адказваем.

— Добра!

Яны пайшлі, а мы бачым леснічоўку, там каровы мычаць. Галодныя мы, зай-шлі туды, а там нікога няма. Перанача-вали і падаліся ў той маентак, дзе я пра-цаўала. Там адзін стары чалавек быў, пазнаў мяне і кажа, што забралі дзве ка-ровы і свінню, а ён зарэзаў паўметровое параза. То мы тое параза папарылі, кру-гі з пілты пазнімалі і абсмалілі. Разабра-лі, натышлі бульбы і пaelі. Ляглі мы спаць і думаем, як будзем рускіх вітаць; поўны очы слёз ў нас.

Прабудзілася я і бачу, што рускія раз-ведчыкі ідуць. Мы ім насытрач, а яны на-найгоршымі словамі мацюкаюць:

— Зачем у немца, а не в партызанке?!

— В какой?

— Надо было в лес ідти!

— Там, откуда я, лесу нету, — адказа-зала я.

Адправілі нас у штаб і салдата далі, каб нас правёў. Той салдат кажа нам:

— Дуракі, сукіны сыны. И мои две сестры у немца. Что же вы могли сде-лать, если у немца оружие?..

Ідзэм, а дрот калі нас — польская граніца!

— Вы ідзіце пад хлеў, — адпраўляе нас салдат.

Мы ідзэм, сустракаем палякаў. І так мы сталі выходзіць з Пруссі; два тыдні ішлі ў Пасынкі, на радзіму маёй спада-рожніцы. Ідзэм, а есці і спаць хочацца!

Як жывем

У якіх умовах працуем

У мінулым годзе працяунікі Санітарнай інспекцыі ў Гайнайцы скантралівали 117 прадпрыемстваў Гайнайшчыны, у якіх працуе 4 048 работнікаў. Аказалася, што ажно 2 622 работнікі працуець у шкодных для здароўя ўмовах. У найбольшай ступені датычыць гэта работнікаў Акцыянернага таварыства „Фурнэль” і Суполкі з абмежаванай адказнасцю „Грыф-Сканд” у Гайнайцы. Працуець яны ў драўнінным пыле, які можа выклікаць цяжкія хваробы. Але найбольш асоб (2 121) вымушаны працаўцаў у шкодным для здароўя шуме. Самай частай прафесійнай хваробай сярод лясных працяунікоў і работнікаў дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў з'яўляецца барэльёз. На Гайнайшчыне ад 1996 да 1999 года 77 асоб захварэла на менінгіт (запаленне мозга) і ажно 272 асобы на барэльёз, якія выклікаюць кляшчы.

Як харчуемся

У 1999 годзе скантралівалі 409 аб'ектаў грамадскага харчавання Гайнайшчыны і большасць з іх ацнены былі пазітыўна. У некаторых аб'ектах кантралёры сцвердзілі прысутнасць грызуноў, непарарадак і нечиствасць.

ВЕР – НЕ ВЕР

Астроне! Сніцца мне, што ў нас у хадзе маі мадці-нябожчыца. Быццам яна прыехала з вёскі ў Беласток лячыцца, але я ведаю, што яе хваробу вылечыць немагчыма. Пасля мне сніцца мая дачка. Яна прыцельваецца, трymаючы ў руках стрэльбу. Быццам хоча трапіць яго ўнучку.

Я перапужаўся, скапіў ўнучку за руку, хочучы схаваць яе ад дачкі, вывёў малую на кухню, да бабулі. Чакаем, што будзе. І на гэтым я прачнуся. Вельмі баюся, што будзе.

ЯЗЭП

Мне, Астронку, прысніўся мёртвы чалавек. Быў ён малады. Ляжал у труне. Я ведаю, што ён завецца Максім Багдановіч, але не быў на яго падобны. Навокал сядзяць людзі. У пэўным моманце гэтаму чалавеку знудзілася ляжаць. Ён паправіўся ў труне, залажыў нагу на нагу і рукою засланіў очы,

ту. У кіёсках, якія знаходзяцца на рынку па вуліцы 3 Мая працавалася харчаванне без упаковак, якое можна працаўцаў толькі ў спецыяльных магазінах. Засцярогі тычыліся таксама працаўцоў, якія возяць харчаванне машынамі і працаюць па вёсках. Кантралёры знайшли ў іх вяндліну і рыбу, якія нельга так працаўцаў і запыленыя хлебабулачныя вырабы, без упаковак. У некаторых працаўцоў можна знайсці таксама вяндліну, якую вырабляюць без ветэрынарнага нагляду.

Умовы вучобы

Санітарна-гігіенічны нагляд вёўся ў мінулым годзе за 54 асветна-выхаваўчымі установамі. Кантралёры сцвердзілі, што на 1 208 вучняў ажно 507 сядзелі на неадпаведнай мэблі. У 15 установах былі дрэнныя санітарна-гігіенічныя умовы вучобы, а ў многіх школах не было адпаведных умоў для правядзення заняткаў па фізкультуры. У харчаванні, якое атрымлівалі вучні, замала было малочных вырабаў, фруктаў і агародніны, а замнога тлушчу і мясных вырабаў. У прадшколлях рэалізаваны былі асведамляльныя праграмы аб правільным харчаванні, у школах — аб шкоднасці курэння, наркотыкаў і алкаголю. Апошнім часам штораз больш наркотыкаў трапляе ў школы Гайнайку.

Аляксей МАРОЗ

а галаву адварнуў ад людзей, каб на яго не глядзелі. Што сон абавязчае?

МИРА

Язэп! Твой сон крыйху мяне перапужаў. Як гэта так, каб дачка страліяла ва ўнучку! Але да дзела. Стрэльба ў сне прадвяшчае непрыемнасці, сваркі, і нават небяспеку. Тым больш, што і твая мадці-нябожчыца, невылечна хворая, паявілася ў гэтым сне.

З усяго таго, Язэпку, можна зрабіць выгад, што вашу сям'ю падсцерагае нейкай небяспека. Мо хвароба чыясьцца цяжкая, а мо проста непаразуменні. Мо тое, што ты вывёў ўнучку на кухню, на ратунак да бабулі, дапаможа неяк вырашыць пры яе дапамозе ту цяжкую сітуацыю.

Міра! Твой сон цікавы. Прыгожы, „літаратурны”. Не значыць гэта, што ён абавязкова прадвяшчае добрае. Зразумей мяне: калі сніцца мёртвы чалавек, ды яшчэ ён ажывае ў труне, гэта можа абавязчаць, што пагражает табе вялікая небяспека. Прабач, сцеражыся.

АСТРОН

Украілі вагон-аўтобус

Сустрэу я на пероне ў Чаромсе Міхася К., кіраўніка поезда, які размаўляў з машыністам. У іхнія кампаніі быў Браніслаў Д. таксама кіраўнік Чаромхайскай дружыны.

— А ведаецце, што для Чаромхі вагон-аўтобус украйлі? — пачаў Міхась К.

— Як гэта ўкрайлі? — пытаю.

— Звычайна, — кажа ён. — Ад 1 лістапада г.г. аўтобус меў курсіраваць на лініі Гайнайка — Цісоўка. Гайнайскі стараста з мясцовымі самаўрадамі прызначылі на яго грошы. Пасля рамонту павінны былі прыслучаць аўтобус у Чаромху ў назначаны тэрмін. Калі мясцовыя чыноўнікі пазванілі

ў Новы Сонч і папыталі пра аўтобус, рамонтнікі адказалі, што выслалі тэрмінова.

Пасля выявілася, што нехта ў Любіліне паходайнічаў і змяніў маршрут аўтобуса. Замест у Чаромху, накіравалі яго на лінію Уладава — Раёвец.

Пасля інтэрвенцыі трапіў ён у Чаромху, але факт застаецца фактам. Па маёй думцы, варта было б падбациць пра тое, каб адказных чыгуначных начальнікаў пасылалі пасля работы не на кватэрну, а на прыроду ў Белавежскую пушчу. Мо для іх галовы адсвежыліся!

Уладзімір СІДАРУК

Супраць шаленства

Найбóльш спраўна акцыя прышчэплення сабак прайшла ў Круглым.

У Арлянскай гміне акцыя прышчэплення сабак супраць шаленства праводзілася ад 10 да 31 кастрычніка. Дзякуючы ангажаванасці солтысаў і спрыяльнаму надвор'ю прайшла яна паспяхова. Ва ўсёй гміне прышчэпленаў было каля 500 сабак. Найменш сабак прышчапілі ў самой Орлі, хаця можна было гэта зрабіць на працягу двух дзён. У ходзе акцыі аказалася, што да некаторых сабак ветэрынару цяжка падысці і трэба было прымяніць розныя спо-

сабы, каб звязаць сабаку (вясковыя дварнякі звычайна ходзяць без наморднікаў). Напрыклад, зашчамлялі сабаку ў металічнай брамцы ці прывязвалі да тачкі так, каб не пакусаў ветэрынара ў час уколу.

Праблемай з'яўляюцца бяздомныя сабакі, а таксама тыя гаспадары, якія трymаюць па некалькі сабак, а на прышчэпку прыводзяць толькі аднаго.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Сталін не ўцякаў

Адгалоскі

У 45 нумары „Нівы” Мікалай Панфілюк напісаў, што падчас польска-бальшавіцкай вайны 1920 г. І. Сталін у кальсонах уцякаў перад атакай польскіх кавалерыстаў. Гэты расказ — плён польскай жайнерскай творчасці і не мае нічога супольнага з гісторычнай праўдай. У 1920 годзе на чале Савецкай Расіі стаялі Уладзімір Ільіч Ленін і Леў Давідавіч Бранштайн-Троцкі, а І. Сталін быў толькі бальшавіцкім дзеячам другога рангу, але дастатковая высокім, каб займаць больш высокую пасаду, чым камісар палка, якую прыпісаў яму аўтар анекдота. У названай вайне І. Сталін быў ваенкамісарам і членам Рэвалюнсавета Паўднёва-Захаднія фронту, якім камандаваў былы палкоўнік царскай арміі Аляксандар Ільіч Ягораў. На гэтым фронце нават у час контрааступлення палікаў панікі не было, але калі нават такая паніка ўзімела б, то Сталін, з рацой займае маі пасады, меў магчымасць уцякаць разам з камандуючымі штабам на аўтамабілі. Паніка ўжыўна 1920 г. вынікла на Захаднім фронце, наступающим на Варшаву, якім камандаваў былы паручык Міхail Тухачэўскі. Ён патрабаваў, каб Першую

конную армію Сямёна Будзённага перакінуць з-пад Львова над раку Вепш, каб яна такім чынам закрыла паўднёвы фланг яго арміі, наступающих на польскую сталіцу. І. Сталін супрацівіўся патрабаванню М. Тухачэўскага, што палякам дало магчымасць нанесці ўдар з-над Вепша, выйсці на тылы войск, задзейнічаных пад Варшавай. І тут узімела паніка, разваліўся фронт і трэба было ўцякаць. Але Сталіна тут не было і ён не ўцякаў. Сталін ведаў аб tym, што па яго віне разваліўся фронт М. Тухачэўскага; ведаў аб гэтым і М. Тухачэўскі. У 1937 г. маршал М. Тухачэўскі быў расстраляны разам з бліzkімі супрацоўнікамі: камандуючым Кіеўскай ваенна-акругай Іонам Якірам, Беларускай ВА Іеранімам Убарэвічам, ваенным аташэ ў Англіі Вітаутам Путна, камкорам Вітаутам Прымаковым, начальнікам Ваенна-акадэміі РККА Аўгустам Коркам, начальнікам Асаавіяхіма Робертом Эйдэмманам і начальнікам аддзела кадраў РККА Барысам Фельдманам. У 1939 годзе без усякага каміонікі быў расстраляны і маршал А. Ягораў. Няхватку гэтых маршалаў Чырвоная Армія ў 1941 годзе мусіла заплаціць морам крыві. Мікалай КАПЧУК

Крытыка памагла

У „Ніве” № 43 ад 22 кастрычніка г.г. быў змешчаны мой допіс „У горад даражэй”, у якім я пісаў, што хадзяць аўтобусы з Бялкоў у Заблудаў і назад ездзяць па адной дарозе, аднак білеты каштуюць па-рознаму: 3,20 або 3,90 зл., а адлегласць паміж гэтымі населенымі пунктамі раз на квітках пазначана як

15, другі раз — як 16 кілометраў. Відаць, дырэкцыя транспартнага прадпрыемства ПКС у Бельску-Падляшскім пасаромелася разнабою і падправіла аўтаматы для выдачы білетаў, якімі карыстаюцца шафёры. Цяпер у абудва бакі білет каштует 3,20 зл.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Niba

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>

E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімук.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффран.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruck”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu.

za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na I kwartał 2001 r. upływa 5 grudnia 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na I kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Pld., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowy Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80); pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90).

Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK

Ніўка

Курэнне шкодзіць вашай прыгажосці.

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

У лекара:

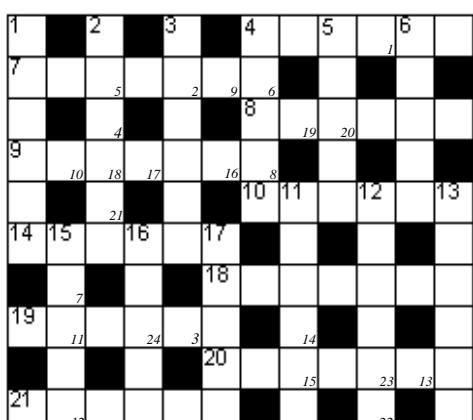
— Як вам: памагло тое лякарства, што я вам запісаў.

— Гэта цудоўны сродак, спадар доктар! Пасля яго сын перастаў кашляць, мне перасталі балець ногі, а жонка яшчэ выдатна памыла ім акно.

* * *

Аднойчы амерыканскі прэзідэнт за- прасіў да сябе бравага салдата Швейка. Завёў яго да пульта з трывма кнопкімі.

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. аўтар „Кругавой чары”, 7. Паава, фінскі пісьменнік (нар. у 1930 г.), 8. белаватая пляма на рагавой абалонцы вока, 9. апора для ручной коўкі металу, 10. прырода, 14. Марыя, жонка Хуана дэ Падылы, аднаго з кіраўнікоў узброенага супраціўлення кастыльцаў супраць караля Карласа I (памёр у 1531 г.), 18. опера Гендэля, 19. металічная прылада для сячэння з лязом і абухам, 20. гляк для мазі, 21. вялікая шматвёславая лодка.

Вертыкальна: 1. дадатковыя карты,

2. аўтар „Лістоўя”, 3. аўтар „Трызны”, 4. паствух авечак, 5. рэлігійнае служэнне бажаству, 6. турецкі парт над Эгейскім морам, 11. мяжу з Іспаніяй, 12. дзеянне, здзясенне, 13. сакавіты паўднёвы плод, 15. расліна з белымі ягадамі, якая паразітуе на іншых дрэвах, 16. карэнны жыхар басейна Падкаменнай Тунгускі, 17. права прыток Куры.

(ІІІ)

Рашэнне крыжаванкі складуць літаратуры з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца да- шлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 42 нумарами

Гарызантальна: верас, саломінка, Пекша, татэм, дар, ветэрэн, жаўтуха, ода, донар, козыр, канферанс, кукса.

Вертыкальна: грамада, Волга, суніт, сакрэтнік, антытэзіс, поезд, махер, дно, ржа, даведка, рынак, кражя.

Рашэнне: Заір Азгур.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Лукашу Пацэвічу з Беластока і Казіміру Радошку са Свебадзіцай.

Як кінуць курыць

Доўга смаліў за ўсё жыццё Мікіта Лапуць. Папяросы, цыгарэты, піпку. Но, кажуць, піпка менш шкодзіць здарою. Але лекар напалохай Мікіту: як цыгарэты і папяросы пагражают ракам дыхальных шляхоў, так піпка — ракам вуснаў. Але ж, так як кожная выкураная папяросіна скарачае жыццё на восем хвілін, так аж паўгадзіны табе з жыцця забірае паўгадзінная язда на ровары! Але што зробіш, калі засталася табе, скажам, адна тая прыемнасць, нічога, што згубная!.. Але ж, жыць яшчэ хочацца. З саме цікаўнасці. А што там новага будзе ў генетыцы? Можа, якраз, выдумаюць штосьці такое, што дазволіць жыць доўга, шчасліва ды ў здароўі? И раптам Мікіта стане зноў малады і хорошы? А са здароўем жартаў няма, не вернуць паславаных лёгкіх, пячонкі ці страўніка ніякія прэпараты. И пачакаць трэба гадоў з дзесяццю, на тыя наўянкі XXI стагоддзя. Не так яно і мно- га для навукі, але Мікіту гэты час — на вагу дыяментай.

Несумненна, кінуць курыць неабходна. Сам я гэта кажу Мікіту ўжо з чвэрць стагоддзя. Спачатку спрабаваў змагацца Мікіта са згубнай заганай адзін, напружваючы ўласную волю. Не змог, хоць на падсвядомасць ціснула свядомасць цэнаў. Пайшоў пасля Мікіта на кадзіраванне па Даўжэнку. Трэба было спачатку, да сеанса, папасціць ад дымка, а да гэтага не стасаваўся Мікіта, таму, пэўна, тая кадзіроўка не памагла. Хоць казалі, што год не пацягненца ні да піпкі, ні да цыгарэты, яго ўзяла аскома ўжо праз тры дні, і не справіўся з голадам нікацінou. Даведаўся Мікіта, што будуть сустрэчы для курцоў у адventsysta па вуліцы Юравецкай у Беластоку, у іхнія капліцы. Усе, хто туды хадзілі, яксыці перамаглі сваю хваробу. Так як і Мікіта слухалі

даклады, глядзелі ўнушальныя фільмы пра шкоднасці курэння і красу здаровага ладу жыцця, наслідкі ў кішэні яйка... Нашто тое яйка? Той змагаючыся з ахвотай закурыць носіць у кішэні, замест пачкі папярос, сырое яйка. Вядома, думае пра яго, прысвячаючы яму не менш часу (каб не пабіць, не падушыць, не за- пэцкацца) чым цыгарэце, якой мог бы ў кожную хвіліну задаволіць сваю смагу. Пасля тыдня свядомага мучэння з гэтым яйкам, кажуць, людзі свядома кідаюць курэнне. Калі не, могуць яшчэ раз выбрацца на бясплатныя сеансы на Юравецкую. Але, апроч Мікіты Лапуць, усе іншыя, хто туды пайшоў, перасталі курыць.

Урэшце Мікіта, з плачам і енкам паспяшыўся два тыдні, яшчэ раз падаўся на напаўгіннатычны сеанс па Даўжэнку, і закадзіраваўся на паўгода. Затое стаў больш есці. И то не бульбачку, капусту таптаць, а сала ды мяса. Схопіць пута каўбасу ды ўплятае без хлеба. Ру- маны стаў, аж свецица; як то кажуць — чырвоны, то і здаровы. И зацікаўленне да жыцця вярнулася. Часам і нездаровыя зацікаўленні, таксама... не менш шкодныя.

Па ўсім Беластоку новая фірма радаснага праводжання часу разаслала, бачыце, наступную аб'яву: „Цудоўныя дзяўчыны запрашаюць — у нас, у цябе — non stop — незабытую хвіліну, фантастычны адпачынак! ПАЗВАНІ! Тэлефон...“ У кожную паштовую скрынку ўкінулі, і маладым, і старым, і бабам, і мужыкам, і веруючым, і бязбожнікам. Мікіта схаваў паперку ў кішэню, а там знайшла яе ягоная Адэля. Аб'ела вушы за распусту, дык сапраўды пазваніў. А паненка больш кашуте чым піпка ці папяроса. А і тая прыемнасць — не менш кароткахвілінная, асабліва ў Мікітавым узросце.

Вандал АРЛЯНСКІ

Рок-гіт-парад

РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыніць уздел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпанюк. Свае прапановы можаце да- сылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Cieplia 1/7, 15-472 Bielostok*) або па электроннай пошце (*radio.racja@poczta.wp.pl* або *stepb@poczta.wp.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя пленкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпускі рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інформацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

22 выпуск, 18.11.2000 г.

1	1	146	Р.Ф. Брага, „Я бачу цябе”
2	2	139	Кардон, „Айчына”
3	3	122	Ріма, „Прывык”
4	4	120	Р.Ф. Брага, „Паўночны блюз”
5	5	86	Лешчу, „Новае стагоддзе”
6	6	78	Р.Ф. Брага, „Сляпы”
7	9	67	Р.Ф. Брага, „Я чакаю”
8	15	66	Зэт, „Гэй, славяне”
9	7	58	Ріма, „Дакуль мы будзем”
10	10	52	Крыві, „Царкоўка”
11	15	49	Сонца Мао, „Гэта твой шлях”
12	11	48	Н.Р.М., „Катуй-ратуй”
13	17	46	Камелот, „Дудар”
14	12	43	Н.Р.М., „Паветраны шар”
15	14	42	Н.Р.М., „Край, ты мой край”
16	9	40	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
17	—	39	Deviation, „Сустрэнемся на барыкадах”
18	13	38	Р.Ф. Брага, „Здаецца”
19	—	35	Exist, „Памыліўся”
20	11	34	Р.Ф. Брага, „Агляд жыцця”

Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якія дайце 1 бал.